Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 24 НОЯБРЬ, 1984 ШУ. ◆ № 141 (7019). ◆ Мах 3 кап.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Селхан, 23 ноябре, парте обкома заседаней зале хилар аргІанара КПСС Нохч - ГІалгІай областной комитета VI пленум. Цига дийцар «КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума итогех а цун решенешкара, КПСС ЦК Генеральни секретара, новкъоста К. У. Черненкос даьча къамаьлагара а хьадоагІача областной партийни организаце декхарех» дола дош.

Дувцача дешах доклад йир КПСС Нохч - ГІалгІай обкома хьалхарча секретара **В. К. Фотеева.**

Пренешка къамаьлаш дир КПСС Наурски райкома хьалхарча секретара **А. М. Карагичевас,** КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара **Н. И. Айдинова,** Нохч - ГІалгІай АССР юрта боахама министра **М. А. Арбиева,** Грозненски района «Атагински» яхача совхоза директора **Х. М. Витушева,** Надтеречни района «Верхненаурский» совхоза тракториста **Я. Хадиева,** КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **А. А. Мякиева,** «Промавтоматика» Іилма - производственни объединене генеральни директора **А. А. Опрышкос,** Нохч - ГІалгІай АССР мелорацеи хив боахамеи министра **М. Ш. Баматгиреева,** Сунженски района XX партсъезда цІерагІча колхоза председатела **Р. А. Крылевскаяс,** «Грознефть» объединене генеральни директора **Р. М. Хачатурова,** Нохч - ГІалгІай АССР (Шелковской район) мелорацеи хин боахамеи министерства ПМК экскаватора машиниста **М. Н. Кравчунова,** Гудермесски района «Гудермесский» совхоза парткома секретара **М. С.-М. Бердукаева,** «Чечено-ингушплодоовощхоз» объединене начальника **М. М. Чочаева.**

Дийнача дешах тІаийцар шерра соцам, из тІаберзабаь ба КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенеш, мелиораци дІахо дегІайоалаяра, хий дехкача лаьттаех дикагІча тайпара пайда эцара, кхашкара хьувкъам ма могга лакхбара, укх шера а бІарччача пятилетка а юрта боахама продукташ яхарех кийчъярех планаш кхоачашъяра тешшаме лард йоллара хьакъехьара новкъоста К. У. Черненкой указанеш кхоачашъяра.

Парте Нохч - ГІалгІай обкома пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК организационно-партийни балха Отдела сектора заведующе **Г. Д. Лапчинске.**

КПСС ЦК Политбюро

Шай аргІанарча заседане КПСС ЦК Политбюро хьежай правительствашта нерте латтарий боараме Гаване хиннача ВІашн Экономически новкъостал лара Совета XXXIX сессе итогашна.

Заседане белгІала ма дахара, СЭВ-а гавански сессе болх тІеберзабаь бар эггара хьалха СЭВ-а членаш долча мехкий пачхьалкхенашта керте латтарий Экономически совещане решенеш кхоачашъяра. Уж решенеш кхоачашъеш баьча балха хьалхарча итогаша хьахьонх вежарашха йолча пачхьалкхенаша вІашн бувзам болаш леладу гІулакхаш дІахо кІоаргдарй, цар низаш цхьана леладеча экономически гІулакхий керттерча приоритетик лостамашта тІадерзадара принципиальни лоархІам болаш уж хилар.

Цу гІулакха эггара боккхагІча лоархІаме я социалистически пачхьалкхений экономика бІубенна дегІаахара дика лард йоллаш йола 1986—1990 шерий халкъа боахама планашта еш йола координаци. Сессе къоабалъьяча доагора-бийдала доакъошна 1990 шерага кхаччалца йолча хана а кхы а йІаьхагІча перспективе а цхьана гІулакхаш леладара йІаьхкача хана чакхйоахача мероприятеша ІалашДу СЭВ-а членаш долча мехкий низаши средствашн цу даькъе, вІашн гІойле йолча тайпара вІашагІтохилга. Вежарашха долча мехкий Іилмен техникен дегІаухилга сихдара гІо дергда цхьана кийчъеш йолча Іилма-технически прогресса комплексни программо. ЧІоагІа лоархІаме да СЭВ-а гІулакхаш вІаштІехьдахар аргадахаш тоадара сессе белгалдь гІулакхаш.

Сессе хьахьекхар социалистически содружества пачхьалкхений чІоагІлуш йола цхьоагІон кхотаклари, дунен халкъашта юкъера СЭВ-а авторитет лакхъялар. Империализма агрессивни милитаристски паькъа духьала оттаду социалистически мехкаша машар лоаттабара, ядерни катастрофа ца хилийтара дийза дарц мел доацар де чІоагІа лаьрхІа шоаш хилар.

КПСС ЦК Политбюрос къоабалбаьб Н. А. Тихонов нерте лаьттача советски делегаце СЭВ-а XXXIX сессе баь болх цу сессе решенеш кхоачашъяра, вежарашха долча социализма мехкашца а, хІаьта иштта дегІаухача пачхьалкхенашца а СССР-о массе оагІорахьара цхьана леладу гІулакхаш дІахо кІоаргдара советски пачхьалкхеи органаши организацеши чакхдовнартдолча гІулакхий кертера лостамаш белгалдаьа.

Къоабалъяьй СЭВ-а сессе дакъа лоацаш хинна социалистически мехкий коммунистически болхлойн партей ЦК-ай секретараш балха вІашагІкхетара итогаш. Цу вІашагІкхетарах доккха дакъа лацар хилар социалистически экономически интеграци дегІайоалаярах боахама гІирсаш хьалдара опыт дІахьа эцаран вежарашха йолча партеша беш бола коллективни болх чІоагІбара дакъе Экономически совещане еша установкаш чакхйоахача юкъе.

КПСС ЦК Политбюрос, хьажа а хьежа, къоабалбир Куба Республика Пачхьалкхен Советен Министрий Советен Председателца Ф. Кастроцеи кхыча кубински кулгалхошцеи хиннача переговорий итогий хьакъехья новкъосташа Н. А. Тихоновеи Н. И. Рыжковеи баь хоам. Уж переговораш еча хана дийцап советско-кубински экономически отношеней бІарзагІа дола дешаш, кулгаш яздьа СССР-ан Куба Республиканеи юкъе цхьана леладу экономически Іилма-технически гІулакхаш 2000-ча шерага кхаччалца дегІакхувлара йІаьхкача хана оттаьча программана. Политбюрос хьакхайнадир, переговорий итогашеи оттаь программа чакхъяккарои советско-кубински доттагІал тІа-тІа дуккагІа чІоагІдара, вай мехкийи ерригача социалистически содружества хьаштацца чІоагІа гІо дергдолгах шу дог тайша хилар.

Политбюрос ладийгІар И. Ганди трагически яларца дувзаденна эттача тавьета дакъе лаца Инде яха хиннача советски делегаце баьча хоамага. Белгалдаькхар, индийски халкъ, цун кулгалхой шоай пачхьалкхен цхьоагІон лоІами чІоагІбе, цун суверенитети территоре бІарччали лорае лаьрхІа хилар вай мехка чІоагІа къоабалдеяга. Советски Союз хила а хиннай, я а я, хург а я Инде тешаме доттагІа. Вай халкъашта юкъерча социальни прогрессен машарен духьа вІашн гІойле йолча тайпара вай цхьана леладеча гІулакхий ерригa сферашка дІахо а чІоагІъен дегІанкхулен лаьрхІа я из.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцар Коммунистически партен Советски пачхьалкхеш арахьарча а чурча а политика дуккха кхыдола дешаш, царех лаьца решенеш тІайнцар.

Яхьа дневник

ЦАР ДОШ ЧІОАГІА ДА

Карабулакски химически реагентий завода болхлоша шерра социалистически яхь а йоарьхаль бизза пайда ийбу балха хапах, производственни моцнюстех, балха юкъекхувл яхье хьалхалаттарий дикагІйола опыт. Иштта къахьегам вІаштІехьбаккхарах цхьаькха бутт дІабахийтабац цар укх шера шоаш тІаийца декхараш дика тІехкхоачаш ца деш. Ноябрь бетта чотах 43 эзар сома маьха продукци потребителашка йохнаш, 92 эзар сом мах бола товарни продукци арахецаш чакхбаькхар цар дІабаха итт бутт.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани 1,3 процент тІехкхоачашъяьй, дІабода мах лохбарах кхадаьд 74 эзар сом. Планал совгІа продукци маьхала якхарах, аІамигчун а доккхачун а кхом барах укх шера планал совгІа 51 эзар сом пайда баьб цо пачхьалкхенна.

ТОЛАМ БАЬККХАРАШТА ЮКЪЕЯХАЙ

Карарча пятилетка хьалхарча шерашка халданза тІехьаисаш яр «Аргунводпром» производственни объединене коллектив. ДІахо иштта болх бе йиш йоацилга дика кхетадир объединене кулгалхоша, общественни организацеша. Овлангара денз эргаькхха тоайир цехашта, участкашта, болхлошта юкъера социалистически яхь, цІенкашта чІоагІйир къахьегамех производственни дисциплина, хьалхашна латта декхараш кхоачашдара даькъе хІаранена тІалаттап бола бехктокхам айбир. Уж балхаш дарах доккха бернат даьннад. Укх шера массехказза социалистически яхье хьалхара моттиг а яьккха, республикански Сийлен улга тІа йиxьай объединене коллектив.

ДІахо а социалистически яхье болхлоша доахаш дола толамаш дог гІоздоахаш да. Итт бетта заданел совгІа арахийцай 611 эзар сома маьха товарни продукци, ехкай 343 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Овсаре къахьегарал совгІа, цар Іалаьмате дика тоадаьд шоай ерриге техникo - экономически хьонкамаш. Къахьегама овсарле планал совгІа цхьа процент лакхъяра парте ена задани ялхазза тІехкхоачашъяьй. Арахецача продукцега дІабода мах лохбарах кхадаьд 200 эзар сом. ХІаьта итт бетта планал совгІа пачхьалкхенна баь пайда 30 эзар сом ба.

ТОЛАМЕ ЧАКХДАККХА ШУ!

Гудермесски «Нефтехимзапчасть» заводе дукхаленнта новзаши цар чІоагІа лоархІаши я Морозова Наталья. Станока тІара-ах автомата тІара болх Іалаьмате дика Іомабаьб цо. Дика боах барал совгІа, ше къахьегаш йолча цехе цо чакхйоахих духха спортивни культурно - массовни мероприятеш. Назаца Іимерсен товини я из. Балха тІа хьинаре къахьегарца ший новкъосташта даим хьокхам тел цо.

Комсомолка шІаккха дІахецац социалистически яхье хьалхара моттиг. КІира йола задани дигь дийнахьа кхоачашьяр традици а хинна дІаэтта гІулакх да цун.

СУРТА ТІА: комсомолка Н. Морозова.

В. ЭСАУЛОВА сурт.

МИШТА КХОАЧАЩДУ ДЕКХАРАШ

ДУЛХ ДУКХАГІА ДАККХАРА

Йоккха дагагІоа хинна, массане къоабалдеш тІаийцар подрядах болх беш йолча тха коллективо КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя новкъоста К. У. Черненкос вей парте Центральни Комитета Политбюро аргІанарча заседане дакъеваьл. Къаьстта тха дегашка дувцаш да ер дешаш: «Хьалхарча плане отт хІанз белгала мел даьр кхоачашдара бола, хьадда а достам болаш а бола болх вІаштІехьбаккхара декхар. Дош иштта отт: план кхоачашъе еза, дувцалга а йоацаш, хІаьта из гІулакх де йиш йолча — тІехкхоачаш а еш».

ДУХХЬАЛ тхоай балха йоагІаш а кхоачашъяза ергІйоацаш а лоархІ оаха из указани. Кхоачашъяь ца Іеш тІехкхоачашъе а лерхІ оаха маьхера продукт — дулх даккхара план. Вахаро дІадех из тхогара, хьайбаш леладерашкара. Дулха доахан кхоабаш йолча тха бригаде йолаш я коллектива хьалхашна оттадаь декхараш тІехкхоачашдара а мехка тІаийца" Кхачан программа кхоачашъеча овсарегІа дакъа лацара а мел эша тароназ.

Эггара керттера да — барт-цхьоагІо йолаш, кхотаенна, балха опыт йолаш хьайбаш леладерий коллектив тха хилар. Во болх бацар оаха хьалха а. Цхьабакъда, къахьегама овсарле лакхъе а, кхоабача доаханна дукхагІа дулх тІаккхетилга Іалашде а вІаштІехьдаьннад укх шера, подряди хозрасчета балха кагъейсалаяр бахьан долаш. Бригаде белгтала гоаеннай балха а къахьегама а дисциплина. Цхьан нарндах болх баро, массане алаш хІаране дикагІа къахьегарга хьенна хургхилар кхетадаро лакхбу болхбечун коллектива хьалхашкара бехктокхам. ХІанз хьайбаш леладераш хьежац, ер хьаде аьнна, лакхерчо хьалхаданккарга, юкъара болх дикагІа дІаоттабара де дезар дикагІа гу царех хІаранена.

Нагахьа санна хьалха шийна тІачІоагІдаьча доаханна Іунал дича болхло кхоачам болаш Іеш хиннавале, хІанз из тІехвальна дІагІоргвац ший новкъост хьокаш волча хьайбашта хьалхашкара хьай даьсса долаш бІаргадайча. Иштта хул бусса деиурни волча хана а — дерригача доаханна доакъар, хий дІакхачийта гІерташ, уж латта моттигаш массанахьара цІеньеш хул хьайбаш леладер. Из чІоагІа лоархІаме да.

Хьалха моттигаш шийсиора, доаханта хьеиаш волчо, «ший» доаханна ма могга дукхагІа доакъар декхаш. Цох пайда балацар. ДоагІачул дукхагІа доакъар хилча дикагІдар харжа гІерташ, дукхагІдар хьаьшкара хьаараккхувсаш, коташта кІала ухийташ доаду. ХІана гІулакх кхыча тайпара да. Хьайбаша дикагІа дуаргдолча тайпара, доакъарех дукхагІа пайда баргболаш дІател уж доахан кхоабараша. Цох бернат а доал. Дийнахьен буса хІара бежана тІаккхет 750 грамм, кхо бІаь грамм планал совгІа а йолаш.

Іай дукха доакъар дІадодар хьайбашта дегІа йоахкл Іалашъяра. ХІана аьлча, дулха кхоабаш дола доахан кхоаленашта кІала лоаттадора салха. Укхаза а керда гІулакх юкъедоаладаьд тха бригадерча хьайбаш леладераша. Прессованни ча пачкаш ненаш хьая а детта, йІохьаьй доахан латта моттигаш.

Хоаш да, дІалуш дола доахан дозал дукхагІа долаш хилара хьежка, пачхьалкхенна дукхагІа дулх а боахама дукхагІа пайда а хулга. Укх шера оаха дулха дІадеина доахан юкъера лаьрхІача 400 килограммал дукхагІа дозал долаш да. Доахан иштта деза хилча 75 процент дукхагІа мах лу царех. Цул совгІа, иштта дозал дола доахан лакхехьарча сортах а лоархІ. Из бахьан долаш ах миллион сом пайда хинкаб боахама укх шера дулха дІаденнача хьайбаех.

ХІанз дулха кхоабаш 500 вІалза йола сиргІаш я гхога. Сиха тІаккхет царна дозал. Ах шу даьлча дІаоттаю оаха уж дулха лаьрхІа кхаба. Дийна йоллашехьа эзача 500 килограмм дозал долаш дулха дІаяла лерхІ оаха уж. Цунга хьежжа дукхагІа хургба царех пачхьалкхено боахама лун бола мах а.

Цунах кховчам хинна Іе лаьрхІадац тхо. «...ХІанз а тІехьабусаш бараш, кхы ха дІа ца йоххийташ тохабела беза; планах лоархІабераш— хьалхалаттарашта тІехьаке беза; хьалха болхараша темп лаьгІъе йиш яц...» — хьех К. У. Черненкос. Цун хьехам кхоачаш а беш, нерда толамаш доахаш дІахо даха лерхІ оаха.

Моральни а материальни а лакка мах бу тха къахьегама. Тха бригаде болх бераш хестабу колхоза а района а кулгалхоша, грамоташ, совгІаташ тел. Алапи а дика лу доахан леладерашта. Бетта 300—360 сом эц доахан кхоабарех хІаране. ДІахо йодача хана кхы а дукхагІа хургда алапеш. Цу дерригне дегаш ураоттаду тха, кхы а хьинарегІа къахьегара безам чІоагІбу.

Сийлахь - йоккхача Котталон 40 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта къахьегаш ба бригадера доахан леладераш хІанз. Цу социалистически яхье хьалхарча мугІаре болаш хьабоагІа Леймоева Тамара, Чахкиева Радихан, Пасуева Малика, Чахкиев Мухарбек, дукха къыбараш. Кердача къахьегама толамашца белгалдаккха лерхІ оаха Котталон цІей.

Укх шера дулх кийчдара денхараш тІехкхоачашде нердаца къахьегама толамашца Котталон цІей белгалдаккха лаьрхІа бІубенна болх беш ба тха бригадера доахан леладераш.

З. ХАШАГУЛЬГОВ.

Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза бригадир.

Кхоьчча материалий чотагІа

Таханарчул дикагІа кхоана

ЧІоагІа тержаш тІебохийташ дийшад аз КПСС ЦК Политбюро аргІанарча заседане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме Председатела нов. К. У. Черненкос даь кІоарга чулоацам болча къамаьл. Къаьстта тха тержа тІабоадий да ер дешаш:

«...Балха йола шерра ара а материальни ресурсай кхом бар. Дика да хилар, ма могга дукхагІа хІама кходара къовсам лоаттабар — из керттера декхар. Са аьа безам ба, кхом болга аркиншально кхыча тайпара хила деза, аьнна. Мишта дар хьалха? Кхом барах лерхІар цхьа даим дегІаухаш латтача, хетадин хинначох, [illegible] ха а кхоачалургІоацача ресурсашта тІатоссаш йола хІама. ХІанз ситуаци хувцаенай, хІаьта вай а тийша Іе йиш йолаш дац, ресурсаш дІаим дегІаухаргхиярах».

Сай балхах лаьца аьлча, тахан со майрра аьа йиш йолаш ва цхьайтталагІча пятилетка дигь шера план хьалха кхоачашъеш, аьна. Цу юкъа аз кходаьд 10 эзар килограмм дийзилаш доагор, иштта ер кхоалагІа шу да ремонт ца еш аз сай КамАЗ-ца болх бу. Кходаьча доагора чотах Москве дІа-кха ма рейс е дош лу аз.

Мишта вІаштІехьдаьннад са иззал доагор кходе? Цхьаккха тайна къайле яц укхаза, керттердар да хІараше шийна хьалхашка латта доахар дииза кхоачашдар. ХІанз кхом беш хилар.

Харц ца лийча тха колонне болаш ба болх тесса лелабераш, шоай кисал мара сагота боацараш. Нагахьа санна, лоацнача хана цу мала къахьегама дисциплина дикагІча оагІорахьа ца хувие, тхоаппара шоай къаста безаргболга шайра хоа дарна.

Тахан сона кІераш яха йиш во болх бечар, хІана аьлча, селхан хиннача водителий юкъарча [illegible] дар, шоаш бахьан кхы тха дІайдала дезаргдац, аьнна.

Новкъоста К. У. Черненкой къамаьло тхо декхарийла ду селханарчул дикагІа тахан, таханарчул дикагІа кхоана къахьега. Цу гІулакха шоаш хІама дац — хІаране иштта доагІар дар мара.

А. ИСЛАМОВ.

Нохч - ГІалгІай автотранспортни управлене 1570 яхача автоколонна водитель.

БархІ дийнахьа болх балла

ЧІоагІа уйла тІаьхийта ладийгІар тха управленерча комсомольцашеи кагирхошеи КПСС ЦК Политбюро заседане новкъоста К. У. Черненкос «даь кІоарга чулоацам болча къамаьлага. Советски наха, къаьстта тхона, кагирхошта, хьадхашка доккхий производственни декхараш оттадеш да из.

Къонача боахлой деташка дувцаш, царга уйла яйташ, кхы а хьинарегІа къахьегара цар хьинар айдеш да КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя нов. К. У. Черненкос аьнна ер дешаш:

«Планаш кхоачашъяр духьа доаттабеча къовсаме дегІайоалаяча, хьалха даттача опыта пропаганда еча хьинар айдар догдоахаш хургда вай воай профсоюзаша, комсомоло. Болхой инициатива дегІакхувла, встречни планаш тІаийяра гІо де, хІара къахьегама коллективе овсарегІа болх бара дикагІдоза хьалаш вІаштІехьдаха дезаш я уж».

Къамаьли чулоацам кетатехи дІйбоалаше, массабоча кагирхошка кхайкарал а деш, верда декхар тІаийцад тха эггара дикагІйолча комсомольско-кагирхой экипажо. Леонтьев Александра, Бычков Виктора, Плевако Евгене доп дийнад хІара кварталагІа шоаш кходаьча бензина чотагІа 2 дийнахьа болх бе. Шера бархІ дн хул уж.

Хьалхалаттача экипажа кхайкарал хьал а лаьца, керда социалистически декхараш тІаэца кийчлуш ба тха автопредприятера ерригa шофераш.

Белгалдаккха безам ба са цхьаькха цхьа хІама а. Общественни болх дика барах, дика производственни хьокхамаш гойтарах тха управлене комсомольски организацеша еннай ВЛКСМ Старопромысловски райкома карара кара тела Ше байрак, района комсомольски организацешта юкъе хьалхара моттиг а хьожаеш. Из байрахка хьалхле а дІа ца хеца лерхІаш да тхо.

А. ЕВЛОЕВ.

Старогрозненски УТТ комсомольски организаце секретарь.

СССР-ан США-нои ЮКЪЕРЧА ПЕРЕГОВОРЕХ ДОЛЧА ДЕША

Советски Союзи Америка ВІашагІкхийтта Штаташи раьза хиннай ядерни космически герзашта доагІача дешай ерригача комплексах лаьца вІашн мегаш йола ваІдаш яр духьа керда переговораш йолае. Цу переговорий предмети цар лерхІари цхьана кхетадергдола гІулакх вІаштІехьдаккхар духьа 1985 шера 7—8 январе Женеве вІашагІкхетаргба СССР кхыча мехкашнарча гІулакхий министр А. А. Громыкои США пачхьалкхен секретарь Дж. Шульци.

(ТАСС).

КХУВШВОАГІАЧОА—ТЕРКАМ

КхувшвоагІача тІехьенна марксистско - ленински идеологе уйла йолаш кхетам балар, лакха нравственни гІулакхаш доахкаш, къахьегама кабьи йолаш хургйолаш из кхеяр да парте хьалхашка уттадеча эггара лоархІамегІарча декхарех цаІ. Вай республике из декхар кхоачаш мишта ду, фуд, къовсттадаь аьлча, «халабараш» салаш болча кхувшвоагІарашта теркам дукхагІа тІаахийтара хьакъехья дар — на дар КПСС обкома секретара З. А. Яндиева председатель а йолаш хиннача КПСС обкома идеологически комиссе заседане дийцар.

ЛадийгІар КПСС Грозненски Малгобекски горкомий секретарий Л. П. Белоглазовайи Т. Д. Албогачиевайи отчеташка.

Комисса заседане къамаьлаш даьча парте обкома отделий заведующешеа А. Т. Дитловеи П. Н. Гроховеи, ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева, облсовпрофа секретара В. Х. Альмуранева лаьрххІа аьа дия йир деша чулоацама, нертагІдаьккхар кагирхошта кхетам балара проблемаш къесташ йолча ерригача службай учреждений балха кхы а айхагІа координаци йиэза яргІйоацаш хилар. Белгалдаьхар, Грозне санна, Малгобека а, кхувшвоагІарашта юкъе уж белача моттигашна беш бола болх во латташ хилар, эсала вІаштІехьльнккхай аьрдагІа савалаш ярашта леаво шефство, дукхача производственни коллективаша е йоагІача тайпара влияни яц кагирхошта. Из бахьан долаш кхензабараша боахонаш телхаеш, деша ца туташ моттигаш хул.

Комиссе оттайир хала овмалаш йолча кхувшвоагІарашта кхетам балара болх тоабара даьньера рекомендацеш.

КарагІдаьнначох кхоачамбергбац

Горячеводскерча бурув деттача балхий управлене къахьегамхоша дег тІара къобалдеш хьалоац КПСС ЦК Политбюро заседане новкъоста К. У. Черненкос даь къамаьл. Оаха дика кхетаду лакхехьара дена лохехьа кхачалца боахам лелабара кулгалдеш тоадара хьакъехьа цо белгалдаьккха декхар хьаьнала къахьегача наьха вахара хьал дІахо тоадара тІадерзадаь долга.

Тха бурув деттача балхий управлене 108 процент кхоачашъяьй укх шера итт бетта бурув тохара план. Толамца кхоачашду оаха цхьайтта бетта декхараш а. ХІаьта В. Дудина, Б. Тамазова, А. Дроворубова, Г. Вартанова, кхычар кулгалдеча бурув деттача бригадай коллективаша ханал хьалха кхоачашдаьд укх шера бурув тохара декхараш. Цу толамех доккха дакъа кхоач къонача бурувдеттарашка а.

Вай партен пачхьалкхени кулгалхочо ма аллара, карагІдаьнна дикадар дІачІоагІдаь ца Іеш, дІахо йодача хана кхы а доккхагІа къахьегама толамаш дахара тІехьа хьинаре къовсам лоаттабеш ба хІанз тха управленера лаьттан ченаш техкараш.

М. СВИРИДОВ.

Горячеводски УБР комсомола комитета секретарь.

ШУН ХАТТАРА ЖОП ЛУ

ВАХАРО ДIАДЕХАР

«Каст-каста газетан тIа кхдаш а дуьцаш а да хIара шера Малгобекера дукха нах малха кхача районашка балхаш дIаух, из района боахам дегIабоалабара Iеть, ях. Уж боацаш а дукха ба Малгобекан гонахьарча юрташкахь болх бе деккар а долаш, цхьацахьа балха боацаш цIагIа багIараш а. ХIара шера юкъера дешар дийна баьле школашкара арабоал бIаьш кагиртой. Мича болх бергба цар, фу де дезаш ба уж! Малгобека боахам а культура а дегIайоалаяра Iалашмате боккха воарвIам болаш дола из деш мишта къовстаде дерхI районе пуллалдеча организаценI..» — ях, язду тха редакце Малгобека вахача М. Б. Ильясова.

«Сердало» газет дешархоцара кхы а дукха уж редакце цу дешах лаьца кхаьхтам. Царна жоп а луш. Малгобека тхаонехаш, кхаонехаш, болх бе деккар дола нах балхашка дIанийсбара, района экономика а культура а дегIайоалаяра де дерхIачох газет дешархошта дувцар дийхар эпа хьелие депутатий городской Совета исполкома председателега.

Района берригача боахама лард я мехкдаьтта промышленноста предприятеш — «Малгобекнефть» мехкдаьттаи газен управлени, Вознесенскера газ чанхйоаха завод, буруб деттача балхий управлени, технологически транспорта управлени, «Грознефть» объединенена чуйоагIа кхыйола предприятеш, службаш. Тахан, мехкдаьтта даккхара боарам геттара лохбеннача хана, церга кхоач районе маьхалйоаккхача ерригача промышленноста продукцех 85 процент.

Мезозойски тIоанашкара мехкдаьтта кхоачадалар бахьан долаш, 70-гIа шераш доладелча лохлуш боагIа Малгобене доаккхача мехкдаьтта боарам.

Гаргарча хана Малгобеке мехкдаьтта даккхара а арахецача промышленни продукце а боарам цIенхаштта лаккхбе могаргда але йиш йолаш дац, цу гIулакха цхьайола таронаш яле а. Уж я туха кIалхарча юра тIоанашка мехкдаьтта хилари ца хидари сихагIа къовстаделга, дIакъайла латта серводород увш долча мехкдаьтта скважинаш болх бе йолайолийтилга, ерригача оборудоване бизача боарама болх бергболаш газ чакхйоаха завод бийдалца Iалашъелга. Уж доархIаме дешаш къовстаделга чIоагIа ледара латт. Дукхаза тIехьайнийнай цу дешашта йийхха ханаш.

Ишта эттача хьалашка промышленноста продукци арахецилга лаккдара а ма могга дукхагIа къахьега дехкар дола нах балха юкъеоара а, иттех шу хьалха лаьрхIадар города трикотажно-галантерейни фабрикех прибораш ю заводи хьалъе, юрташка комсаш лелаелга юкъедоаладе, чхьагIар доаккха завод йийлла, кхы дукха культура, быта гIирсаш хьалде. Района кулгалхоша тIатеIIа хьа ца дехар, министерствашка, объединенешка цу гIулакха кIезига йоаккхо яр, боахам лелабеча моттигашка цIенхаштта гIалаташ дуалийтар бахьан долаш цу хьанъехьара КПСС Нохч-ГIалгIай обкомеи республика Министрий Советеи соцам кхоачаш ца беш бисаб.

Дукха гIалаташ дувалдтад районера совхозаш комсаш лелаяргa йоахача балха. ЙоагIаш йола йоаккхо яьлц керда дIадоладаьча гIулакхах наьха чам болийтара, эпа болккой, специалисташ кийчбара, уж дIанийсбара, балхашка дIачIоагIбара, лерттIа болх бера а садаIара а яш, социально-культурни хьелаш Iалашдара.

Городе а юрташка а боахам лелабелга дукхача шерашка, астагIдуьлац хьадоагIаш хилар Iаткъад районерча дукхача социальни дешашта. Йоар соагIа ааг ва алхха городе фусамий хьалаш тоаде дезаш. Дукха мехкдаьттахой бах Тийрка дукъах 25 километр лаьрка ядача кьаьнча города участкашка. 80-гIча шерашка хана лаьрхIа хьалъяьча, хIанара коммуналин Iалашонаш йоацача, тишъеннача фусамашка бах царех дукхагIбараш. Ведтала эсалагIа лед указа бахача наьха культурин, унаIшIеной, вахаре кхы эпарий хьашташ Iалашдента а.

Из гIулакх кхы а чоалхачеча хьала тIа доаккх къахача городера дукхха моттигаш тенхаш чуухаш хиларо. Цу тайпарча моттигашка нийсденнад 38 пачхахьалкхени 780 бахачи наьхеи цIенош. Из бахьан долаш, тIехьа ца доалийташ керда фусамаш эшаш ба цхьа эзар соагIа мехкдаьттахой, юртбоахама болхлой, пенсионерий дезалаш. Тахана цу района йоацаш я гостиница, спорта Дворец, автовокзал, пионерий Дворец, тоъаш яц школаш, деша даха ха йоацача аIамигача берий, дарбана учреждениеш, клубаш. Наха фусамашта лаьрхIа хьалдаьча цIеношка болх беш я дукхаха организацеш учреждениеш. Укх шера бIаьсти моххи агарах а лаьтташ тенхарах а за хинна я цхьайола предприятеш учреждениеш.

Лакхе белгалдаьхача а, кхыдолча а гIулакхаша цIенхаштта новкъарле ю района экономика дегIайоалаяра, цу ларда тIа къахьегамхой культура а вахара а социальни а оагIош тоаяра, къахьега деккар дола районера берригa нах балха юкъеоара. Из бахьан долаш дукха нах районера дIаух, дукхагIча даьнье специалисташ а болаш, кьона специалисташ дIачIоагIлац, нах леткъаш дукха моттигаш хул.

Уж кхоачамбоацараш сихагIа дIадахара, района промышленность а юртбоахам а цахаддаш дегIаккхувлара, къахьегамхой культурии а вахара а хьалаш тоадара, районе йолаш йолча ерригача къахьегама таронех бизза пайда эцара дIахо йодача хана дукхха доархIаме гIулакхаш чакхдаха лерхI Малгобеке.

Царна юкъе эттара хьалха белгалдаккха доагIа дIакъайла латтача серводород увш долча мехкдаьтта скважинех пайда эцара эша гIишлош хьалъелга «Грознефти» «Севкавнефтегазпереработкаи» объединенеша сихде дезилга. Туха кIалхарча юра тIоанашка бурув тохаита сихдара Малгобекерча буруве деттача балхий управленена бархI эзар метр кIоарга буруе тохара лаьрхIа йола установкаш хилийта езилга.

Ишта тIехьа ца доахаш къовстаде дезаш да Вознесенскера газ чакхйоаха завод Малхбузен-СибарегIара доагIача мехкдаьттаца Iалашъелга. Ши бIаь метр мара завода гахьа яц из мехкдаьтта Грозне дIаухийта провод. Цул соагIа, заводе хьалъе эза серводород доалле газ цIенъе а цох цIена саьнгал хьаданкха а таро хургйола керда гIишлош.

Гаргарча кхаь-диъ шера городе текстильно-галантерейни фабрика, бытовой прибораш завод, чхьагIар доаккха завод хьалъе, «Оргтехникан» хIамаш тегача объединенейн филиалаш яхка еза. Ишта бувнама управлена керда цIа, пионерий Дворец, гостиница, автовокзал, спорта Дворец, баьццаараш лоаттаду моттигаш, тишаш, клубаш, хIара юрта берий бешамаш, школаш, кхыйола гIишлош хьалъе лерхI.

ДукхагIа продукци арахецаргIйолаш кирпичкаш ю завод эргаяккха а лаьтташ ца чекхача моттиге из дIаяхьа а лерхI кердача пятилетка шерашка.

ХIара шера 23 — 30 эзар квадратни метр йолаш 1990-ча шерага кхачалца городе а юрташка а 150 эзар квадратин метр хулаш нах чубаха цIенош хьалде, 3000 дешархочоа лаьрхIа керда школаши 300 бера лаьрхIа берий бешамаши хьалъе еза къахьегамхой хьашташ Iалашдара.

Биззача боараме хица район Iалашъяра «Малгобекнефть» НГДУ хин системе шеръеш эргаяккха. Вознесенскерча газ чакхйоахача заводера йоаккхача Ачалкхе кхоачаш керда хинпровод йиала, городера а юрташкара а хий леда проводаш тоае лерхI.

МагIалбикерча горисполкоме капитальни гIишлош хьалъяра отдел вIашагIйолла еза, районе хьалъеча боахама, культурин, быта ерригача гIишлоний заказчик а хургйолаш. Цо лелабергба керда гIишлош хьалъяра балхашта тIахьожам а.

Ше къаьстта эла доагIа районерча боахамашка комсаш лелаелга дегIадоаладарах. ХIана совхозашка кхо эзар гектар гаргга комсаш я хьувкъам луш доархIаш. Цхьабакъда, юкхьанца депа царна лерттIа Iунал цу дар бахьан долаш чIоагIа кийлха а эсала а я уж. Комсаш лелаяра опыто а Iилмо а дIадехкача тайпара Iунал деш тоае еза уж.

Цу гIулакха кхо-диъ шу яп. Цхьан гектарийна 7-10-15 гектар лелаеш хилча, хьалха латтача технологе дIадеххача тайпара, комсашта Iунал де вIашгIехье ца доалилга хьахъекхад комсаш лелаеш эзденнараш. Ишта пар хьахъекхад лерттIа Iунал деш хилча комсаш лелаелга тайдане хилар а. Цунна тешал ду районерча толашагIа болча гектарийкада укх шера кхоаттъе центнер а кхы дукхагIа а комсаш яхаро. ЛерттIа комсашта Iунал деш хилча из хьокхам поззакхоэза лакхагIа хила йиш я.

Тхона хетачох, цхьан сагo шин-кхоъ гектар комсаш лелаергйолаш гIулакх вIашгIехьдаккха деза совхозашка а «Чечениигушпищепром» объединене а. ТIакха хIара комсий кIоттарга технологех доаттIача тайпара Iунал де а, нормах йоаттIача боараме хIара гектара тIа комсаш хургйолаш гIулакх дIаоттаде а, белгала комсий хьувкъам лаккхбе а йиш хургья. Цхьабакъда, ишта комсий кхо гектар лелаеча болхлочоа лерттIа алапи дала деза. Вешта аьлча, бIарчача шера лаьрхIача хIара бетта 180-200 сом хургдолаш. ТIакха наьха безам хургба комсаш лелае.

Комсаш лелаелга тоадара лоархIаме да цхьаькха а. Iай гаьнаш лаьттагIа йохка ца еача сортех ираш ма могга дукхагIа дIайогIилга. ТIакха Iай а тIехьа комсашта эша Iунал де йиш хургья уж лелача болхлой.

Гаргача хана дукха болх чакхбаккха лаьрхIад районе хьайбаш леладелга шерденш тоадеш. Йолаш йола хьайбаш латта моттигаш балхашта механизаци еш тоае, дукхаха кердаараш хьалъе еза. Цу балхо а йоккха моттиг дIалоацаргьа района боахам дегIабоалабеча. Кхачая программа кхоачашъеча.

Кхетош да, уж дерригa гIулакхаш эдхха района низашка чакхдоахалургдоацилга. Укхаза дукхадар тийша да министерствашка, объединенешка, кхыча ведомствашка района экономикеи культуреи дегIайоалаяра хьанъехьара КПСС Нохч-ГIалгIай обкомеи республика Министрий Советеи соцамаш кхоачашдара ханнахьа шоашоашкара доагIар дарах.

Ишта да, лоаца аьлча, района а города а экономика дегIайоалаяра, наьха культура дIахо лаккхъяра, вахара хьалаш тоадара, къахьегама таронех бизза пайда эцара це дезараш а де дерхIараш а. Из да вахаро дIадехар а.

В. ТРЕТЬЯКОВ,

Малгобека халкъе депутатий Совета исполкома председатель.

Сунженски районера хоамаш

ШЕРА ЧОХАГIА

Сунженски района автотранспортни предприяте водителаша денгара-денга дикагIа бу болх. Эттара хьалха цар йоакхо ер да пассажирашта гIулакх дара культура лакхьяр, ма хулла лоацагIча хана хилкъа боахама мовхьаш дIа-юха кхахьар.

Масала, нах дIа-юха кхувлара итт бетта план 101,6 процент, мовхьаш дIа-юха кхахьара план 111,6 процент кхоачашйир. Дика чакхбоаккхаш латт ер бутт а.

Хьалхе лелаеш ба водителаш Хаpуев Або, Урусханов Макшарип, Оздоев Мовлад, Деркизанов Хьасан, кхыбараш.

ХIаьта АТП болхлой Ш. Шатаев, Н. Ручицын, А. Хамзатов, М. Горохов хьатIайоагIача пятилетка чотагIа къахьегаш бола тоъал ха я.

✦

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЕЧА ЦЕХЕ

ХIана районни быта цIен цхьайола цехаш арахьа товеш я. Цу гIуланко таро хулийтаргья наьха хьашташ дикагIа а дизагIа а кхоачашде.

Цу предприяте дикагIа йола цехаш лоархIаш дукхача хана дено хьайоагIа Марзиева Фердоус закройщица йола цех. Даплакиева Фатима закройщица йола костюмаш ерх Ханчиева Людмила керте латта вочаь [illegible].

Марзиева Фердовса кхоалагIча квартала план дикка тIехкхоачашърах предприяте сийлен грамотен цу цехa шеенна премени яьлий.

✦

ДИКАГIЙОЛА ЗВЕНОШ

Хьинаре къахьегаш я «Чечингазстрой» треста Сунженски спецСМУ Ашупов Анатолей Касанов Иваней газосварщиккий звенош. Укх шера шоллагIчен кхоалагIчен кварталашка тресте гIолла хьалхара мотаиг сунженскаша яккхарая дукха дакъа кхоач царга. Итт бетта алапаш соагIа газ чуйоаллай плх квартире.

✦

ГIИШЛОНХОЙ ГIОНЧАШ

Района колхозий юкъерча ПМК-ана чуйоагIача ерригача участкашта гIулакх деш я цаI. Цунна кулгалдеш ва мастер Шадиев Юсап. Ханнна Валентина бригадир йолча кирпича-бетонни узелах, Пузанов Василий пилорамщик волча хьу чакхйоахача цехах латт из. Производствени участко гIишлонхой материалашца Iалашбу. Цун бехкагIа болх сеца моттиг цIаккха а хинзац.

Нохч - ГIалгIай производственно - галантерейни объединене цехашта юкъе эьржача социалистически къовсамаш хьалха латташ хьайоагIарах я коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча трикотажни цеха коллектив. Эттара хьалхарчарца итт бетта план кхоачашъярах рапорт делар цо. Хьинаре къа а хьегаш, башха-дика толамаш доахаш хиларца цун сий лакха лоаттаде гIерташ бIаьш болхлой ба укхазе. Царех цаI я цу цехе иттел ерригача объединене эттара дикагIа лоархIаш йола производственница, коммунистически къахьегама ударник Ужахова Османа Раиса. Цхьанкха смена дIанхийтац цо ший норма 160 — 170 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа укх шера январь бетта хьалхарча деношка цхьайтталагIа пятилетка кхоачашъярах рапорт делар цо. Ер пятилетка чакхъялалехьа шийтталагIча пятилеткан кхаь шера задани кхоачаш доша дейнад цо. Бегалдаккха дезаш да овсаре къахьегарал соагIа ше хьаеш мел йола продукци дикен тIехдикен мара цо ца хулийталга.

Ишта дика къа а хьегаш, цул дукха тIехьа ца бусаш къахьегаш ба хIамаш тега мотористкаш, коммунистически къахьегама ударникаш Умарова Тамара, Мусаева Асет, Кизимова Любовь Ивановна, кхыбараш. Цар пятилетка кхоачашърах рапорт делар Сийлахь - боккхача Октябра 67 шу дуза ди хьатIакхачалехьа. Цар массане а хьинаре дакъа лоац юкъарча балха тIа. Любовь Ивановна я Октябрьски халкъа суда заседатель. Уж декхараш цо массаза а цIена кхоачашду.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) хIамаш тега мотористкаш Р. Ужахова, Т. Умарова, А. Мусаева, Л. Кизимова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

БРИГАДИР

А. И. Ушакова тхо вIашагIкхийтар А. Шерипова цIерагIча завода № 16 йола даьтташ арахеца установка капитально тоаеча. Цхьабакъда, цунца къамаьл де вIаштIехьдаланзар. Цхьа сихача гIулакха водаш яр из. ХIаьта я ше воддашехьа массехк дош аьлар цо:

— Массане а санна болх беш да тхо а. МоллагIа тIадилла гIулакх ханнахьен дикен чакхдаккха гIерт. Барт-цхьоагIо йолаш, дисциплина лакха йола дика коллектив вIашагIкхийтта бригаде. Дахордар участка мастерга хоаттаргда Iа.

— А. И. Ушакова кулгалдеча бригада хоавал хьалха чакхдаьхад установка молоня тоадра балхаш. — дуц мастера Н. В. Кузьмина. — ХIана йоахал лела аппаратура нердача тайпара болх бергболаш эргаьнкха кийчъеш я бригада. МоллагIа шийна тIадилла чоаккхе гIулакх тешшаме чакхдоаккхаш хьайоагIа из. Къахьегам дукхабезаши тайп - тайпара говзалаш йолаши ба бригаде вIашагIкхийтта нах.

Сихен дикен балхаш чакхдаха слесарашта - монтажникашта новкъостал ду бригадия подрядо. ХIара слесарь бетонщика, плотника, сварщика говзалаш карерзаль ва. МоллагIа сат тIеравьлиа моттиг нийсъелча, болх юкъагIбалац. Цун метта дIаотт новкъост.

Пхийтта шу да Александр Иванович ше «Грознефтехимремстрой» треста специализированни ремстройуправлене болх беш вола. ХIаьта укх тIехьарча пхе шера бригадир а ва из. Из бригадиралла хьожавеча хана теркаме ийцар цун балха говзал лакха хилара (6-ча разряда слесарь ва из) соагIа, цIена, принципиальни, нах кхотабе хоаш из хилар. Коллектива таханарча гIулакхаша хьагойт бригадина кулгалле из оттаваьлга нийса хилар.

ХIара шера А. И. Ушакова бригаде практике баьхке хул городерча № 5 йолча профтехучилища дешархой. Бригадира а опыт йолча болхлоша а новкъостал ду кагирхошта балха говзалаш карерзае, тешаме къахьегама никъ харжа.

Массехк шу хьалха укхаза Iомалуш вар Колесников Юрий. ЗIамигача сага чIоагIа езелир барт - цхьоагIо йола коллектив. Ше Советски Эскара гIулакх дай хьайна цIавеча юха а бригаде балха вера из. ХIанз Юрий йиълагIча разряда сварщик ва. ПхелагIча разряда экзамен дIаяла кийчлуш а ва из. Сиха лаккхлу зIамигача сага балха говзал.

Дика къахьегама толамаш даха бригада коллективa новкъостал ду творчески болх беш хиларо а. Масала, соахка Н. Анисимова цIерагIча завода № 54-1 йола установка тоаеча ши рационализаторски предложени юкъейоалайир болхлоша, вах эзар сома пайда а беш. Цох доккха дакъа кхоач бригадирага а.

З. АЮБОВ.

ХАНАЛ ХЬАЛХА

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало-йаькха 40 шу дизаре сийле йолча къахьегама вахте а этта башха-дика толамаш доах укх шера «Южэнерготеплоцентраль» алача комбината чуйоагIача Грозненски участка коллективо.

Цар ханал хьалха 21 ноябре кхоачашъяьй дерригача техника - экономически хьокхамий цхьайтта бетта план.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьийгар номер 3 йолча электростанце болхлой коллективо.

Социалистически къовсамашкара масал телаш хилара белгала ба изолировщикаш Рашидов Борис, Джантотова Малика, Сердюкова Валентина, Магомадова Аьсет, кхыбараш. Царех хIаране дийнахьара шийн производствени декхар кхоачашду 110—120 процент.

Шийн кхоачамашка а хьекха шера декхар ГОЭЛРО плана 64 шу дузача дийнахьа 22 декабре кхоачашде дош деннад энергетикаша. Шеко яц, из ишта хургкиларах.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Оаха яздаьчун лерагIа

БЕХКТОКХАМЕ ЭЗАБ

Укх шера 18 сентябре «Цкъа яздаьчох цIаькха а» яхача рубрикана кIала «Сердало» кепатехаяр «Ца ероаш говргьи човнаш» яха статья.

Цу тIа дувцар Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене чуйоагIача цIенош деча комбинате ха деш хиннача Арсамакоевгар дезала хинна зе юхаметтаоттадарах а из юха балха хьацарах а. Автора хаттар оттадора: хьан юхаметтаоттадергда АрсамакоевгIар дезала хинна моральни зе?

Цу хаттара жоп а луш Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене дееш бу:

«Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене гIолла 1984 шера 19 ноябре техача приказагIа ДСК начальника Д. А. Кодзоева бетта доагIача алапен кхоалагIдола дакъа кIала хьажадергда Арсамакоевгар болх да-беш яьнхача хана предприятена хинна зе юхаметтаоттадар духьа. ДСК кадрай отдела начальника к. Н. Ф. Трубицына выговор кхайкхай, хIаьта хьалха векхагIйола прораб хиннача, хIанз ДСК мерттерча инженера заместителa к. Р. Х. Цутиева строги выговор яьй.

СЭВ машара атом: перспективаши проблемаши

Адамий общества массазара спутник хинна Iац энерги, из я цун эволюце барометр а. Техника, производства средстваш хIара керда лагIа карадерзаде таро хул алхха хила йоагIаш йола энергетически база хилча, долче, энергеца Iалашдеча сахха качественни хувцам хила беза. Цудухьа да СЭВ членаш долча мехкий эттара лаккерча боарамерча экономически совещане (Москва, 1984 ш. 12—14 июнь) йийца доттагIлен экономика интенсификаце ральсаш тIа яккхара проблемаш, машиностроене, металлурге, химически йигаяи промышленностий транспорта ишта кхыдола актуальни декхараш энергопроизводства структура хувцаяза, мерттерча дакъе атомни энергетика дегIаккхувлача цхьана леладу гIулакхаш шерданза, диллара АЭС а йоахалца Iалашдаре йола атомни станцеш а хьалъяра (2000 шу тIаккхачалца йолча хана) шерра йоаржаь программа оттаянза яргIйоацаш хиларца дувзаденна хилар.

Ядерни энергетика динамичи темпаехи дикалахи кIезига дийца а дац, ядаь а дац, хIаьта а массехк дош тIатохаргда аз дийцараштa. Тахан 25 пачхахьалкхене болх беш йолча 300 соагIча атомни электростанце низал дукха хIана ца эшшаш 200 миллион киловаттага кхоачаш ба. Из ба Англе, Итале, Франце дерригача тайпаех йолча электростанцей низалаш вIашагIтехача цу ерригеи бар миссел. Юкъера лаьрхIача планета тIа хьеча электричествах 10 процент ю АЭС, из я дийнахьен буси 700 эзар тонн мехкдаьтта доагадеш хилча яккха йиш яр миссел. МАГАТЭ даннеех, 1990 шу хьатIаккхачаш шоаза дукхагIа тергьа электричество атомо, хIара дийнахьен буси 1,5 миллион тонн соагIа мехкдаьтта а кхолеш.

Каст-каста нийслу кхераме па хилара миштай, экологически дакъе тIаэна мегаргйолаш йий АЭС кхаш дола хаттараш. Цу тайпара хаттараш деш болча дукхха бараштa дага а дац, городской пейзаж яьнна йола кIорица болх бу йоахала электростанцеш (ТЭЦ) радиационни кхерам дукха дукхагIа болаш хилар, лерттIа эксплуатаци еча атомни электростанцеел. Гучадаьлна да, масала, ТЭЦ дIаккхувсача хIамай радиоактивность АЭС кхувсачарел 20—40-зза лакхагIа хилар. Планета тIарча ерригача АЭС лакхъяь гонахьен радиоактивность вIалла лоархIаме а яц, естественни радиоактивни фонаца нийсйича. Малхо, космически излучене, лоаман породацарча, лаьттанцарча, хинарча, баьццоагIницарча радионуклидий элементий расладо сага еш йола облучени 20 эзарза (!) интенсивнегIа я, АЭС хьаеча облученел.

Кхача дешаши аьлча, атомни энергетика яц гонахьарча гонна а сага унахцIенона а геттара зенна йола воздействи. АЭС а хIанарча ханарча промышленни предприятешта юкъе эттара «цIенагIа» яраш, хIана аьлча цар йоагаяц кислород, атмосфера углекислотаца, санкъарца, серинисти ангидридаца йоагаеча хIамах хьокадача кхыча продуктацца бIехъяц атмосфера. АЭС дIайоах дукхха цIенхаштара проблемаш; дIайоених моттигерча доагора ресурсай дефицит, кхою органически бийдал, кIезигду дIа-юха кхаьха деза доагор.

1984 шера 27 июне белгалдаьккхар планета тIа эттара хьалха хьаьча Обнински АЭС 30 шу дизар. Социалистически доттагIлен мехкашкара цу городе бахьна хинначa цIи хезача Iилманхошеи боккхийча специалисташеи аттагаш йир шоаш цхьана хьадаьрий, йийцар перспективаш. Из терхал а деш уттаергьа СЭВ членаш долча мехкий йIаьххача хана лаьрхIа йола ядерно - энергетически программа. Хетаргахьа, цун фрагменташ хургья 1985 шера низал 2760 МВт кхача безаш йолча «Козлодуй» яхача болгарски станце кхоаненах, хIараяр 440 МВт йола «Пакш» яхача венгерски АЭС а Германски Демократически республикерча «Бруно Лойшнер» яхача АЭС а аргIанарча энергоблокех (1990 шу хьатIаккхоачаш хьалхарчун низал 1760 МВт, шоллагIчун бар 3520 МВт кхоачаргда шар низалаш). Ясловске - Богунице хьаю цхьаькха АЭС, Дуковаташкарен Моховцерен АЭС (уж я ЧССР), Румынера, Кубера, Польшера хьалхара АЭС эксплуатаце дIаялара.

Хетаргахьа, программа къаьстта раздел хургья СССР хьань а массехк советски АЭС толаме тохнамах чакхъьяьна а 1000 МВт (миллион киловатт) йола типовой реактор — «миллионник» вошал долча мехкашка юкъейоалаяра хетаяр. Укх деношка монтаж еш латт «Козлодуй» АЭС хьалхарча «миллионника», кийчо еш латт цу тайпара реактораш а йолаш йола атомни станцеш «Беленё» (МНР), «Стендаль» (ГДР), «Молдова» (СРР), «Темелин» (ЧССР) хьалъяра. Лерхаш да 1000 МВт йола реактораш йола 8—10 энергоблок хургйола АЭС Польшера.

Хетаргахьа, программана юкъехьоргья хIана укх сахьате тайп-тайпарча моттигашка хьалъеш йола 20 соагIа советски АЭС, 2000 шу хьатIакхачале Вьетнамо хьалъе лерхIаш йола АЭС. хIараяр 440 МВт йолаш йола 12 электроблоки кIезигагIа яде а хIараяр 1000 МВт йолаш йола кхы ях блоки ЧССР эксплуатаце дIаялара план. Шено яц, программа терkam тIабохийтаргба СССР а СЭВ членаш долча европейски мехкашка а хьалъе лаьрхIача бытовой йоахал тергIолча атомни станцей сета.

Электричество хьаярга ухийтачул дукхагIа дIаухийт хIанз органически доагор йоахал яккхарга. Цу тIа а дIаухийтар да эттара дефицитнегIа дола газомазутни доагор. ХIаьта низал, ард вай, 1000 МВт кхоачача йоахал ялара йолча ядерни станце (АСТ) дIайахача хица Iалашъергья 300—400 эзар саг вахаш йола город, шера миллион тоннага кхоачаш доагор кхо а деш.

Вай мехка хIанзал а Iоалаь ядерни источникаца дуц йолча йоахалах пайда ийбара опыт. Масала, Шевченко яхача городе форда хий теаду, бытовой гIулакхашта пайда ийбу Белоярски, Ленинградски, Курски, Чернобыльски АЭС йоахалах. ХIанз укх сахьате городашта Горьковски Воронежски гахьа йоацаш хьалъеш латт йоахал тергйола шиъ, мерттера атомни станци. СЭВ членаш долча европейски мехкашка хьатIайоагIача хана хьалъергйолча низал 300 МВт кхоачаш йолча энергоустановкай проект оттаьй советски специалисташа.

Ишта я, дерригa чулоацаш дийцача, социалистически доттагIлен мехкашка ядерни энергетика дегIаахара перспективаш. 1990 шу хьатIаккхоачаш, плана тIа белгалдаьча тайпара доттагIлен мехкашта эшача электроэнергех башха соагIа - эшашагIа йоацаш 35 процент ала езаш я ядерни энергетика. шер-шера 75 миллион тонна боараме условни доагор кхо а деш. Вошал долча мехкаша хьаеш йолча атомни энергетика панорама масштаб йоакхо йолаш я, цхьабакъда ишта дукха я из дакъа хIанз укх сахьате кхы а интенсивнегIа дегIадоаладе таро ца хулийташ цу гIулакха нийслу хаионаш а.

Харц хургдац мерттера хало АЭС сооружовани хьаяр да, аьлча. Эзар йолча моделех латт цар ассортимент. Станцеш хоедаьлча хана болх бе йоалаллитара энергооборудовани хьае йолае еза кIезигагIа диле а кхо шу хьалхагIа, хIаьта кхы а шу хьалха хала деза оборудованена эшаш дола болх бу низалаш. Кхо шу дIадода дукхьал йоккхача ядерни реактора эшаш йола системаш хьаярга — биологически защита, доагора загрузкаш, АЭС чу цунна транспортировка яр, дIаоттадаь лоаттадар н. кх. дI. Цунна тIатоха оаш дукхача механически, термически, химически анализашта, тохамашта, пробашта эша аппаратура, тIахьожама автоматически системаш, АЭС управленей кхерамзалени системаш, тIаккха кхеталургда атомни энергетика декхараш мел къахьегам чулоацаш да.

Социалистически доттагIлен пачхахьалкхенаша дукхаза дIагойтад цIенхаштта проблемаш къестаяра цхьана гIулакхаш леладар чIоагIа действенни хилар, хIаьта из бахьан долаш, атомни энергетика санна, эттара прогрессивнегIен наукоемнегIен долча экономически даькъа дегIадоаладеча хьалхарча мугIарашка а яьннай. 1984 шера 30 июле «Правда» яхача газета тIа выступлени еш КПСС ЦК секретара Н. Рыжкова мертагIдаьккхар, къовстадаь аьлча: «...Атомни электростанцешта йола оборудовани хьаяра йоккхача масштабагIа кооперации яро тахкане а таро хилийтай вай мехкаш эшарашца дизза Iалашдара хиланза яргIйоацача боарамех хIанзарча ханара техника арахецилга лоацнача хана вIаштIехьдаккха».

Социалистически интеграци, низашта, знанешта, ресурсашта консолидаци яр дIахо кIоаргдар да СЭВ членаш долча мехкий эттара лаккагIча боарамерча Экономически совещане хьалхашна оттадаь вошал долча пачхахьалкхений Iилма - техническии социально - экономическии прогресса хьамара атома энергиа могга дукхагIа яккхара декхар толаме кхоачашдергхилара бола тешам.

Сергей КУЛИНИЧ,

(АПН).

А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе бархIлагIа бутт ба химико-технологически техникумера дешархо Белтоева Малика практике йола. КхоалагIча разряда оператора декхараш кхоачашде бокъо йоаккхаш экзаменаш дIаелар цо. ХIанз из болх беш я Г-39-40 яхача установке. Шийна боаш карадаьча балхаш из дика кхетаьй кагирхой хьехамча, завода профкома члена, вокхатIеолча оператора Величко Петра.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) бокхагIйола операторащ Д. Эскаев, П. Величко, оператор М. Белтоева.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

СИЙЛАХЬА НИКЪ

Нохч-ГӀалгӀайче йоккхагӀолча «Наурский» яхача комсаш лелаеча совхоза къахьегамхоша шерра а гӀадбаха а белгалдоаккх шоай боахам вӀашагӀбеала 30 шу дизар. Совхозан производства деррига доакъош дика тоаденнa, дӀахо дегӀадахара лард йоллаш да.

Лакхлу кхаш леладерийн хьайбаш леладерийн опыт, технически тӀа-тӀа чӀоагӀагӀа кийчъю совхоз, перспективни сортех йола культураш юкъейхуь дӀае. ТӀаккха цу дерригача хӀамаша гӀо ду дика продукци дукхагӀа лоцаре, цунга дӀабоала мах лохбеш, долче, боахама доходи дукхагӀа хул, цул экономика чӀоагӀлу. Цунга хьежжа лакхлу къахьегамхоша белхах доагӀар а цар хьал-таро а. Хувцалу юрта сибат — дег гӀоздеэх цун тоалларо, цар вахар дӀаьхий, сискердаме, культури хилийтаре мел эша хӀаммаш вӀаштӀаьдаьхад цига.

Боахама лард— комсаш лелаенга

— КПСС ЦК Политбюро аргӀанарча заседание новкъоста К. У. Черненкос дакъа кӀоарга чулоацам болча къамаьло тха массане а дегаш ураоттадаьд къахьегаме керда толамаш дахара, — аьлар «Наурский» совхоза директора Петренко Геннадий Ефимовича. — Тхоай боахам а дӀахо дегӀабоалабара йола программа лоархӀ оаха цу къамаьлах. Цо ма аьларий: «ХӀанзарча техникаца чӀоагӀагӀа кийчбергба юрта боахам, агропромышленни комплекса деррига доакъош. Юрта дукхагӀа тергъя минеральни удобренеш... Хьалхарча аргӀагӀа оттаду хӀанз лаьрхӀар кхоачашдара тӀаберзабаь болх дика, лаьрххӀа вӀаштӀехьбаккхара денхар». ХӀаьта оаха тхоай де йиш йолаш мел дола хӀама дергда цу сийлахь-йоккхача программах тхоай практически гӀуланхаш дара.

Из дош бакъдеш да тахханара совхоза къахьегамхой гӀулакхаш. Керттерча дакъо — комсаш лелаяро — дӀалоац хӀана 1365 гектар лаьтта, цу дакъе, сом лураша — 1100 гектар хӀана лацац аьнна. Цар тӀара гул а яь, укх шера паччахьалкхенга йоккха езаш яр совхоза 53 эзар центнер комсаш. Из вӀаштӀехьдаргдолаш дар хӀара гектара тӀара 48,8 центнер комсаш чуяхьаргйола гӀуланх дича. Цхьабакъда, комсаш лелаераша дош делар уж планахчул дукхагӀа гулъен паччахьалкхенга йохкен. ТӀаккха из дош кхоачашдар духьа чӀоагӀа къовсам болабелар ерригача — йийтте а — специализированни бригадашка. Яхье толамаш доккхагӀа доахар, хьалхагӀа дӀанхача шерашка а санна, НГӀАССР заслуженни комсаш лелаер Щетинин Николай Михайлович керте латтача подрядни бригадо. Бригадира йоккхача опыто а бригада члений сахкетамеча къахьегамен производственни дисциплинои йиш хилийтай ерригa агротехнически мероприятеш лерттӀа вӀаштӀехьяьха, шоай ханнахь дика чакхъяха.

ВӀаьстан юкъен аьхнин гаьнаш йоӀаш, аьшкасаьргах хьалъехкаш, мугӀарашта юкъера лаьтта оахаш, оасар дӀадоаккхаш, хӀаьта иштта эуламдергашцен лазарашцен къовсам хоаттабеш хилар комсаш лелаераш. Ядохимикаташца 10-аза обработка яьй бригадо. Цу цхьан ханна минеральни удобренеш тийсай, боарамагӀа хий дийхкад.

Шоашта дакъа Ӏуналга хьежжа хьийнъар комсаш — хӀара гектаро 103,7 центнер гайдолгаш делар. ХӀаьта а социалистически яхье хьалхара моттиг ъьнкхар из дикагӀйола бригада яцар.

Яхье керда цӀи хаьийтар совхозе — из я юртбоахама института агрономически факультет чакхъяьккхачул тӀехьагӀа цхьан шерин ах шеран мара болх банзе йола бригадир Веселкова Ольга. Цун бригадо лелаераш сом луш йолча комсий 32 гектар я. ХӀаьта цо хӀара гектара тӀара гулде дезар—55 центнер гайдолгаш. Цхьабакъда, О. Веселковай бригада вокхарел белгалагӀа я, эггара хьалха, из ерригa беш доакъош даь йийкъан хӀара дакъа тӀа болх беш цхьа дезали хиларца, вешта аьлча, дезала подряд а йолаш болх баьб укхаза наха. Совхоза вокха комсаш лелаераша мел дика къахьийгача а О. Веселковай бригада беш толашагӀа яр Ӏунал дика даьи тоаеннагӀен хиларца. ТӀаккха цунах хьахиннар фуд? Совхозе хьалхара моттиг. Эггара лакхагӀа бола хьувкъам — хӀара гектара тӀара 123 центнер комсаш. Кхы а лакхагӀа хьувкъам кхебаьб гектаршшаша Хитинаева Губая — 153,8 центнер, Кубачова Зайдата — 147,9, Таашева Хеде — 128,4 центнер.

ХӀаьта совхоз бӀарча хьаьйцача — ерригача 14 бригада коллективаша — хӀара гектара тӀара гулъяьй 71 центнер комсаш. Боахамо паччахьалкхенга екхай 74501 центнер, е планал совгӀа 21501 центнер комсаш. Цу тайпара, комсий боахамо укх шера кхо миллиони ах миллиони сома доход екнай совхоза. хӀаьта цӀена пайда 400 эзар сомал тӀехбаьннаб.

Цу дерригача хӀамаша йиш хилийтай комсаш лелаерий къахьегамах лакха мах тела. Алхха планал совгӀа хьувкъам кхебарах кхы тӀа а луча маьхан премеш тел хьожадаьд боахамо 700 эзар сом.

Комсаш лелаерий алапеш мел хиннад дикагӀа хар духьа цхьаберий лицевой счеташ тӀа хьожаргда вай. Масала, Хитинаева Губая укх шера аванса меттел хӀанале а ийцад 873 сом. Кхы тӀа а тела ахчен премии лаьрхӀа яздаьд цунна 4565 сом. Цу тайпара, хьалха латтача къахьегамхочун бетта юкъера алапи 453 сом хиннад. Цудухьа хӀанз цо дегаш ураоттадаь ба беррига комсаш лелаераш.

ТӀаккха мел алапи ийцад, масала, бригадира Веселкова Ольгас? Цо а, тӀехьа тӀатела ахчен, премии, керттера алапин цхьана лаьрхӀача, 3832 сом эц. вешта аьлча, цун бетта юкъера алапи 444 сом хул.

Тоъал лакха алапеш да совхоза берригача комсаш лелаерий, цудухьа укх шера къаьстта лакхъеннай цар хьал-таро. Цул совгӀа, совхозо кӀезига дийкъадац царна алати доахаяна лаьрхӀа гӀожа доакъари. ХӀаьта гӀонца дола боахамаш массане а ма дий цар.

Вешта, цунах а доадаш дац из-м. Совхоза 30 шу дизар дездеча деношка цун хьалха латтача болхлошта моральни материальни поощренеш яьй. Дукхачарна сийлен грамоташ тел, цар портреташ Сийлен улга тӀа дахьад, уж хестабу моттигерча кепайоазон тӀа. Дукхачарна деза совгӀаташ, санаторей дом отдыхе баха мах боацаш путевкаш тел. Комсаш лелаерийн кхыча доакъошкарча болхлойн йоккха группа туристически накъа тӀоргье вай мехка гӀоллен цун доазонел арахьен.

ДегӀаух вож доакъош а

Низ болаш боагӀа совхозе керда долча дакъага — фу кхедаре гӀулакхага. Ер шолагӀа шу да лаьрххӀа вӀашагӀъеллача подрядни бригадо люцерна фу кхеду.

— Дукха доход луш дакъа да из, цудухьа саха къаьстта чӀоагӀа уйла тӀайохийт цунна, — йоах бригадира Стахеев Сергея. — ХӀанзле а 300 гаргга гектар дӀалоацаш йола люцерна кхееш ба тха опытни механизатораш Акаев Салаудин Стороженко Петри. Цхьабакъда, хьувкъам чуэцача, фу кондицега кхоачадеча дакъа лоац дукхача трактористаша а комбайнераша а. Царна юкъе ва Самсонов Александр, Фриц Анатолий, Цымбалов Николай, Джаватханов Мохьмад, Товтигов Хьасан, кхыбараш.

Дехкача фух ахчанца лакха мах баларал совгӀа паччахьалкхено люцерна фун хӀара центнерах 10 центнер комбикормаш хьоню. Иштта хьакхаьча бӀаьш центнераш концентраташ кӀезигача лоархӀаме яц дегӀабоагӀаш латтача хьайбей боахама доакъарий чӀоагӀа база хьаяра.

Цул совгӀа, люцерна кхайво доахана дика юаш йолча аьла дукха эзараш центнераш а тел. Мошача люцернах иштта пайда эц сенаж, баьца хьоар кийчдара а, бӀарччача аьхки хадданза латтача мошача конвейера лоархӀаме компонент я из.

Кховна доагӀача денга бӀубенна хьеж хьайбаш леладераш — сенникашка вӀашагӀтехай мел эш йол, ча, сенаж, силос, витаминни баьца хьоар, концентраташ. Рентабельно болх беш я совхозе шурий-товарни хьакхарч лелаюи фермаш. Дика кийчъяьча, хӀанзарча тайпарча помещенешка лоаттаду доахан, ерригa къахьегама процессаш механизированни я.

Боахаме йоакхо яьй хьайбай боахамерча болхлоша культурно салаӀара а. Цеча уголоне я паргӀата кӀаьда мебель, телевизор, радиоприемник, - керда газеташи журналаши, нетола тӀа ловзаю хӀамаш — цига мел дола хӀама дика салаӀаран эшанеш лакхъиран аьттув болаш да.

Вокхача лоархӀаме я тойтара агитаци, арахеца социалистически яхьа экран, пенгазеташ. Хьалхабьннарий сийна центральни усадьбе урагӀйохийт къахьегама сийлен байракх.

Лоацца аьлча, хьайбай продукци яккхарен паччахьалкхенга йохкарен планаш кхоачаш тӀехкоачашъяра мел эша хьадаш доааш ба хьайбаш леладераш.

Дукха продукци йоаккх кхаш леладечен сомий бешмаш лелаечен бригадаш. Цар совхоза кхоачам бу ялатийца, баьцадаараща, созаца. Уж продукташ кӀезагa лоаттаац паччахьалкхенна а. Масала, укх шера 1810 центнер, вешта аьлча, планал 110 центнер дукхагӀа, дехнад ялат. ХӀаьта сомн баьцадаараши тахан а тӀаьха Грозне торгови сете хьачувзаш да.

Долла хӀама сага лаьрхӀа да

Тха газет ший оагӀош тӀа цкъа дийца Ӏнйнадац «Наурский» совхоза къахьегамхоех, цар гӀозачек дӀайдечен дахарах. Цудухьа, тахан дешараштa лоацца дувцаргда оаха Алпатово-Юрт мишта тоалуш йоагӀа.

Шерагара шу массаза доал шерлуш а хӀанзарча, дика тоаеннача, йоккха йоацача города тара лаш а йоагӀа юрт. Массе тайпа паргӀатонаш чуйолча дикача цӀеношка бах совхоза болхлой. БӀарчча улицаш хиннай хӀанзле а кирпишкех дукхаза вӀаштӀардаьча цӀеноех. Нахъашка асфальт юллаш латт. Асфальт йилла да гӀашлой накъаш а. Улицаш йовххала нийсача мугӀарчагӀа ягӀа таьнаш. Электрически лампаца сийрдаьхай улицаш.

Дог гӀоздеаммхаш я совхозе къаьстта йоахко еш йолча юкъерча школа здани. Цигара дешархой — шоай боккхагӀболча новкъосташта, дахьта-ноаношта кхы дикагӀа хила йиш йоацаш бола тепаме гӀончий. Укх шера вай республике духхьашха цу школе вӀашагӀа а елла, болх беш хилар дешархой подрядни ши бригада. Царна керте латтар иттлагӀча классера Алиева Самарти Мариян. Цхьанне 31 гектари вокхо 23 гектари комсий бешамаш лелайнр цар. боккхагӀчарел вӀалла тӀехьа а ца бусаш. Шинна а бригадо хӀара гектара тӀара 72 центнер йоаккхаш комсаш яьхар.

— Тха бераша, къаьстта лакхерча классашкарчар, дика Ӏомаьй комсаш лелаярен механизаторен говзалаш, — доккхал деш дувц школа директора Ивета Валентиновна Петренкос. — Цудухьа шоай бераш шоай когаметта дӀаоттаргдолта хов комсаш лелаераштa, механизаторашта, хьейбаш леладерашта.

ХьатӀакхувча ноахала йоакхо дӀайолалу деша даха ха хилале дукха хьалхагӀа дена — дика кхетам лу берашта совхозен Наурски районски меттел, «Чечениигушекно» объединение а ерригача республике а доккхал деш йолча барий комбинате. Опытни педагогаш ба цига хьехараш, къахьегамах цар безам болийтараш, Дахьке дукхаеза Ӏомадераш. Цар доккха дакъа лоац совхоза производственни гӀулакхашка, цун экономика дегӀайоалдеча, чӀоагӀъеча. Цудухьа совхозо цар я ю вас сашна йоахко.

Боахаме болх беш я лакхерен юкъера лаьрххӀа йолен дешара заведенеш а лаьха, лакха квалификацеш йолаш болча наьха йоккха коллектив. Цар массане а цхьана шоай доккхий низаш тӀадерзадаьд боахама деррига доакъош дегӀадоаладара. ХӀанз укхаза болх бу бӀарччача шера къахьегамхошта комсаш лоаттае таро хулийташ долча столови сортех йола комсий гаьнаш дӀайогӀара, тахан комсий боахаме эггара халагӀа йола балха процесс — хьувкъам чуэцилга — механизамашта (комсаш йоахача комбайнашта) дӀатӀайналара. Комсий боахамерча а совхоза кхыча доакъошкарча а ерригача халача процессашта механизаци яра дешаш совхозни инженерашцен Ӏилманхошен толаме къестаду Ӏилман дешашта директора заместитель, технически Ӏилмай кандидат Марзаганов Ахьмад керте латтача конструкторски бюро а хӀаьта иштта промышленни экспериментальни заводе а.

Наьха бахта йоакхо яр. къахьегам аттача бекхар духьа совхозе болх беш я керда хьалъявача башха-дикача здане чура столови. Овлангара деза реконструкци еш латт юргарча культура цӀенна. хӀаьта из чакхъяьлча вӀамигчун а вокхачун а самукъадаккха йиш хургйола культура Дворец хургья цунах. Реконструкци еш латт иштта юрта центра а. цига Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа Котало яьккхача тӀемахой сийна мемориал хьаьй, даим бага лотабаь тӀеха сийлен цӀера ала а болаш.

30 шера юбилейни мехка Кхачан программа кхоачашъеча доккхагӀа дакъа лацар духьа къовсам а лоаттабеш накъаенай совхоза интернационални коллектив. Практически гӀулакхаша кхоачаде гӀерт из юргамкарча къахьегамхошта хьалхашна К. У. Черненкос, КПСС ЦК октябрьскии (1984 ш.) цул хьалхагӀа хиннача Пленумаша оттадаь доаккий декхараш.

П. ХАЛУХАЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

26 ноябре—Монгольски Халкъа Республика 60 шу дуз

«Бор-Ундур» яха разведочно - эксплуатационни предприяти юкъейода «Монголсоцметмет» яхача «Сахулача седкъа» орден лелаеча монголо-советски боахама объединенена. Плавиковни шпат йоалла моттиг карере кийнаеш бахи укхаза.

СУРТА ТӀА: йоккхий интернациональни бригада. Аьрда оагӀорахьа юкъервар бригадир С. Ганхуяги Къулбехьен Казахстанера проходчик В. Шумелова.

И. ЗОТИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦХЬАН МУГӀАРЕ

Дояхха цӀей, Монгольски Халкъа Республика хьахинна 60 шу дуза ди деаде кийчлуш да монгольски халкъ.

Цу дӀаяхача хана сийлен никъ хьабенаб МНР. Социализм хьалъеча дахьа толамаш гуш да гӀа мел баьккхача. Уж къаьстта белгала да халкъа боахама кӀийлен тӀарча дакъе — хьайбаш леладеча, хӀаьта иштта промышленносте, транспорте, къаьгта гуш да культура дакъе а. Социализм хьальяра новкъа Монголи дӀахо дегӀаахара лоархӀаме этап хилар укх шера август бетта хиннача МНРП ЦК аргӀана йоацача VIII пленумах. Керда резерваш гучаяхара, царех производство дегӀайоалаеча пайда эцара, порядоки дисциплинен чӀоагӀъяра тӀаерзаль йола пленума решенеш хьаллаьцай дерригача монгольски халкъо, лерагӀа чакхйоахаш латт вахаре.

Шоей яха ца кхобеш болхлоша, араташа, халкъа интеллигенце хьегаш дола къа органически цхьана тарду социалистически сообщества системе МНР лоацача дакъаца.

...Дукха ха йоаццаш, цӀаькха а Монголе нийсвеннача хана. Дархана дукха гаьнаш ягӀача улицаш тӀей майдаш тӀей лийлар со. Сона яйра нах бахача кварталашта гаьно хьалъь промышленни предприятеш. Ваха хилар со кердача тикашка, клубашка, школашка, бытовой гӀулакхаш деча центре. Къамаьлаш дир болхлоша, гӀулакхъхоша, теркалдир городе бахача нахах дукхагӀа бараш нагирхой - дезткъе пхиъ процент — ткъа пхийтта шу далаяза бола нах хилар. Хайра сона Дархане ши эзар инженери механики, ворхӀ бӀаь лори хьехархои хилар. ХӀаьта, ард вай, деррига 40 шу хьалха Монголе хинна лакхера образовани йола специалисташ цӀелганца лархӀал мара мича бар.

ХӀанзарча ханара индустриальни центр я Дархан. Цун предприятеша хӀанз арахеца продукци 1955 шера берригача мехко арахецаш хиннар миссел я...

— Цу тайпара толамаш даьхад республике, — йоахар сона уллув ваьнна веснача журналиста Д. Чимиддорж, — алхха социалистически мехкаша цхьана гӀулакхаш леладар бахьан долаш, къаьстта Советски Союзо массе оагӀора новкъостал деш хиларагӀа.

1962 шера болх бе йолаелар Дархане советски гӀишлош ю трест. Эггара хӀанзарча ханарча кӀийлен тӀа хьалъю коллективо тахан предприятеши наха чубеха цӀеноши, эзараш бола монгольски болхлой Ӏомабаьб гӀишлошъе. Цун предприятешка стажировка ю монгольски инженераши техникашен.

Дархаера шоллагӀа йола йоккха предприяти — электростанци а йолаш йола Шарынгольски кӀора разрез а хьалъяьй иштта СССР гӀонца. Дукха ха йоацаш реконструкци яьй разреза, из бахьан долаш шоэза совгӀа лакхбеннаб цун низ. Цу тӀа а низа совбаьннабац болхлой тӀатохара чотах, из хиннад технически эргакккхар, машенех механизмех пайда дикагӀа эцар бахьан долаш.

Дика бу боах цӀеноош деча комбинато. Советски Бурехтерча Гусиноозерски ГРЭСера хьайсагӀа высоковольтни линии санна, из хьалъе а гӀо даьд советски специалисташа.

Дарханск промышленни комплекс хьалъеча лоархӀаме дакъа лоац кхыча социалистически мехкаша а. Цементни завод хьалъяьй, масала, Чехословаке гӀонца, силикатни кирпишкий завод еча дакъа лаьцад полякаша, дулха комбинат — венграша, кхьахкий - кетарий фабрика — болгараша. Вошал долча паччахьалкхений специалисташа гӀо ду Монголена квалифицированни кадраш кийчъе.

Масала, кхьахкий - кетарий фабрикера монгольски болхлой хӀанз а баркал оалаш ба предприяте проектни низалаш карадерзадаьча хана укхаза къахьийгача болгарски специалиста Соколов Илияна. Соколов Илияс гӀо даьд модни кӀаьхкий баржкъий моделаш оттае.

Фабрике болх беш болча нахах кхо бӀаь гаргга саг ва Болгаре Ӏомаваь. НРБ специалисташа Дархане вӀашагӀъехкача дилла болх беча курсашка дешаш ва хӀанз кхо бӀаь саг.

Монголех дувцаш, ца хьоахае йиш яц Эрдэнэт — кхоазтӀъеа иттлагӀча шерашка карта тӀа яьнна кердача социалистически республика символ. Горно-обоготительни медно-молибденови комбинатa цехий лард йолайнр КПСС XXV съезд хьайийллача дийнахьа — 1976 шера 24 феврале.

Из эггара йоккхагӀа йола инженерно - технически комплекс хьалъяр. вьнадар из официально болх бе йолаенача дийнахьа — 1983 шера 1 ноябре, КПСС Централни Комитетои СССР Министрий Советои гӀишлонхойи эксплуатационникий адресагӀа дӀахьийтача толамдаькъала бувцаш долча кехата тӀа. Ӏалаьмате боккха политически экономически лоархӀам болаш хӀама да, из да социалистически интернационализма гӀулакхах дола масал.

Эрдэнэт керда социалистически город я тахан, цунца цхьана МНР индустриальни кадрий пхьоале а я. Итт шера укхаза кийчъяьв Советий Мехка гӀонца 10 эзар совгӀа гӀишлонхой ах эзар гаргга эксплуатационники. ХӀанз укх сатьате городе болх беш я 170 советско-монгольски интернациональни бригадех «Найрамдал — Дружба» яха 60 экипажи.

Карарча ворхӀлагӀча пятилетке къаьстта тернам тӀаухийт МНРП а халкъа паччахьалкхено а юрта боахам, хӀаьта иштта яйген кхачани промышленность а дегӀакхуялара. Укхаза а шоай советски коллегашца цхьана оагӀув оагӀох а теха къахьегаш ба монгольски новкъостий. Цхьана леладеча гӀулакхий керттера лостам ба мехка халкъа боахама хьалхле лелаю дакъа дола хьайбаш леладар дегӀаахара тешшаме кӀийле хьаяр. Советски оагӀоно новкъостал ду доакъара проблема къоастадра, къахьегама халача процессашта комплексни механизаци яра, аратий быт тоаяра, племенной болх вӀаштӀехьбаккхара, хьайбаш леладара эша помещенеш хьалъяра, дагӀенашка хий диллара.

Лаьтте леладара дакъе МНР правительства оттадаь декхар да тешшаме хьувкъам чукххуьнга Ӏалашдар. Советски специалисташа гӀо ду кадрашта хьеха, лаьттай эрозеца. йоккъал уттарца къовсам лоаттабелга массанахьа а вӀаштӀехьданкха. Хьахулар дика да «Залуучуд», «Дархан» яхача госхозий, моттигера хьалаш тергъа а деш, шерра юкъеххувл цар Казахстана целинникий опыт.

Дукха даьд тӀехьарча хана кӀагачен кхачани промышленноста дакъе СССР, кхыча социалистически мехкаша, вошал долча МНР цхьана леладу гӀулакхаш чӀоагӀдарен кӀоаргдари. Советски Союза, ГДР, ЧССР, Польша гӀонца Улан - Баторе хьал а ял хӀанзарча ханарча машинаща Ӏалашъяьй йоккхача прядильни фабрика хьалхара аргӀа, кога гӀирса, трикотажни фабрикаш, маькхакондитерски комбинат, шурий завод, сапа ду завод. Дика лел «Б» группа предприятешта кадраш кийчъяра гӀулакх.

ЧӀоагӀлуш латт МНР, СССР, социализма кхыча мехкий предприятештен ведомстваштен юкъера бувзамаш.

СЭВ членаш долча мехкаша гӀо ду вошал долча Монголена цун экономически дегӀаахара боврам нийсбе, халкъа боахама эффективность лакхъе. Цар гӀонцен новкъосталцен толаме дегӀакхувл халкъа республика экономика, культура хьалъю, ца социалаш дӀахьайхапалла ух. Цхьана доккхаш хилча, цхьа водачул аттагӀа хуа дӀахьалхашнаьхьа аха, оал Монголе.

Александр КРИВЕЛЬ.
(АПН).

ХХ-ча бӀаьшерен чаккхенца «бувзалуш боацараш»

ТОКИО. (АПН). Социально - экономически проблемаш къестаяра болча японски методех дукха а гӀаддахе а яззу малхбузехьарча кепайоазоно. Цу хана юкъ Японн «социальни гармонен» «социальни нийсхоин» образец санна. Японий малхбузехьарча къамий-чул дикагӀа вӀаштӀехьдоалаш хила а мег социальни вӀашдухьалеяш шаьрче, цхьабакъда, укхаза а, молагӀча кхыча капиталистически дувеи мехка а санна, идеала гаьна да хьал.

«XXI-ча бӀаьшерен мехка» йолаш я, ма дарра аьлча, феодальни заман хьалашка яхаш йола социальни группа. Уж ба буракуминаш, японски «бувзалуш боацараш».

Кхо миллиони бола буракуминаш, 400 шу хьалхагӀа а санна, массазарча дискриминаце хьалашна бах. Школаши больницаши йоацача лаьрххӀа йолча «бураку» яхача поселкашка чубеххаб уж. Къех, лазараш, йоазув-дешар да хилар — кхета да цу гӀеттоашка бахаршта хьадӀ ча дакъа.

Буракуминашта юкъе 10-аза дукхагӀа ба хьабе болх боацараш, мехка, юкъера лаьрхӀача барел. Царех цхьаькха саг лакхерча дешара заведенешка деша ваха, паччахьалкхен гӀулакха тӀаваха, йоккхийча компанешта юкъеваха йиш йолаш вац. Кхьметтеэ цига вӀашагӀъеллай шоаш хьабехьна моттиг къайлаяьхьи геттара арабовлен гӀерташ бола буракуминаш тучабахара, гӀулакх деш йолча конторий шерра сеть.

«Диначa» дезалах болча японцашта боаьо лац буракуминех йола саг йоалае а царга маьре иха а.

Японски правительство вӀалла сиха а яц буракуминий проблема къоастае. хӀаьта, гӀулакхаш теркалдича, цу тайпара хьал дӀахо а лоаттаде из даг йолчоа тара да. Из да сага боккъонаш гӀонагӀча тайпара тел хилар.

«Цу маьгах тайца да вай хакар! ЧӀоагӀа дех оаха «самообороны низашкарен» американски бӀунгарен цунна гаьнагӀа хулга». Из йоацуа дакъ дукха ха йоацаш цхьаь японо - американски маневраш хиннача Ододзингахаре (префектура Мияги) яхача моттигера гаьна доацдаш. Из ядаьд юрт районан центраца ювзайолийташ бола алхха цаӀ мара боацачиь тӀомахоша «тӀакӀалтӀатохар» кхераш болча цига бахача наха.

ТАСС фотохроника.

ТӀЕМА КХЕРАМА ДУХЬАЛА

Машара тӀехьарча къовсама выступленеш цӀакха ца хиннача тайпара шеръяларца белгалдаьлар Японе ООН герз дӀадаккхара кӀира гоьча чу чакхдаьккхна дерригача къаман тӀема духьаларча гӀулакхий дя. Из вӀашагӀделларш — Японе коммунистически социалистически партеш, атомни водородни бомбаш ехнара тӀехьарча къовсама Ерригапонски совет (ГЕНСУЙКЭ), ядерни герз дехнара тӀехьарча къовсама Японски къаман конгресс (ГЕНСУЙКИН). Японе профсоюзий Генеральни совет (СОХЁ), кхыйола профсоюзни организацеш.

Лаьнна деий дохе тӀема духьалара гӀулакхаш юкъхалара йола Центр хилар Японе эггара йоккхагӀа йола США тӀема-форда база йолча Токион Ёкосукан яхача городех. Ёкосука форда йистерча парне хиннача 30 эзар саг юкъе а волаш йолча манифестаце дакъа лоацаш хиннараш хоадам боллаш духьаладаьлар Японех Тайкача океана регионера США ядерни форпост е лаьрхӀа йолча хӀанзарча правительства милитаристски курса.

Укх шера аьхки Пентагоно дӀакхайкадир Японе порташка, керттерча дакъе Ёкосуке дилла а чуухаш долча США 7-ча Флота кемаш тӀа ядерни боеголовнаш а йолаш йола «томагавк» яха ракеташ оттае йолалуш хилар. Цу гӀулакха чӀоагӀа духьала яьлар мехка общественность. Город Ёкосука а чуйоагӀаш йолча Канагава яхача префектуре бахача наха а тӀайцар Канагава ядерни герз доаца префектура хилар дӀакхайкадеш йола декларацеи.

ХӀанзале Японе моттигерча самоуправлене 211 органо тӀанйаьй антиядерни резолюцеш. Пхе префектура, Токио ворхӀ районо, 199 муниципалитето, городо, юрто дӀакхайкадаьд, шоай лаьтта цоаш цӀаккха а ядерни герз тӀадоалийтарг ца хилар. Фукуока префектурерча Тикуго яхача города Ӏаьдалаша дизза дийхкад шоай городе моллагӀча тайпара яь а тӀема кийчо елга. Кобе яхача города порте кемаш чудахка йиш яц, цар тӀа ядерни герз доацаш хиларах моттигера Ӏаьдал тийша даллалца йолча хана.

Хосэй университета тохкамаш деча группа хоамагӀа, Японе территори ядерни герз доаца зона хилар дӀакхайкадара тӀехьарча боламо чулоац Хоккайдо дена Окинаваге кхаччалца бола беррига мохк. Моттигашнарча самоуправлене кхы 10 орган я хӀанз укх сахьате антиядерни резолюцена кулгаш яде кийчлуш.

«Мохк декхарийла ба «ядерни йоаца кхо принципа йохаяйта», — из дар Ёкосуке хиннача манифестацена юкъе дакъа лаьцараша дӀадехаш хиннар. Митинге къамаьл деш, Японе профсоюзий Генеральни совета председатела (СОХИО) Т. Куросава аьлар, духхьал укхаза Ёкосуке, тӀема-форда база причалашта хьатӀа а доалдаь латтача США тӀема кемашта бӀарахьежача, къаьстта чӀоагӀа кхетаду машара тӀехьарча, тӀема кхерама духьаларча къовсамхой мугӀараш чӀоагӀдаяза эардоацаш хилар.

Манифестаце доагӀаьхоша тӀайцар «ядерни герз дӀадаккхара лоаттабеча къовсама доакъашхой барт чӀоагӀбар» дӀадехаш бола тӀахьехам. Цул тӀехьагӀа американски тӀема - форда базана юхе гӀолла тех а яьнна, города улицашта гӀолла яхар дукха эзараш болча наха дакъа лаьца демонстраци, цун доакъашхоша скандировать доре: «Японе форди йистошкара «Томагавкаш» дӀаяхаӀ!»

ХӀанзарча правительства политикана духьала митта хоадам боллаш дола къамаьлаш дир Мэйдзи яхача токийски парке хиннача тӀема духьаларча митинга доакъашхоша а. Къамаьлаш даьраша белгалдаьккхилар хӀанзарча министрий кабинета политика йиза США агрессивни стратегена караяха, хилар а цо мохк тӀема конфликтай наькъа тӀатетташ хилар а, боъонца бола ядерни тӀема кхерам сов а боахаш.

Митинге дакъа лоацаш хиннараша тӀайцар Накасона политика чӀоагӀа во могаеш йола резолюци, дӀалийхар кхы ха а ди а доаьш из отставке гӀолга.

ТӀема духьаларча гӀулакхий лемах дизза дерригача къаман ди хилар Японе. Ӏалаьмате йоккхий манифестацеш хилар Осака, Хиросима Нагасаки яхача городашка. Юкъе ца йоагӀаш йисанзар цхьаккха район, цхьаккха префектура. Тернам тӀасоацаш тӀама да машара тӀехьарча японски къовсамхой мугӀарашта юкъе тӀа-тӀа дукхагӀа чуухаш хилар японски общества духь-духьача социальни гӀоаний викалаш. ТӀа-тӀа дукхагӀа хулаш дахь тӀема кхерама духьаларче къовсама юкъера нах.

Андрей СЛОВЕСНЫЙ,
АПН корр.

Токио.

Керда книжка

Этнографех бола маьхера болх

Грузински ССР Къилбаседа-ХӀирийн Автономни областерчу «Ирыстон» цӀе йолчу издательства (город Цхинвали) хӀокху шарахь арахийцна вовзаш волчу этнографа осетиноведан кавказоведан, исторически Ӏилманийн доктора, профессора Л. А. Чибировн «ХӀирийн духовни культура ширачу заман доакъош» цӀе йолу книжка. Цу балхах лаьцна хьалхадешнаш яздина Грузински ССР Ӏилманийн Академин член-корреспондента А. И. Робакидзес. Цо белгалдаьккхина, эзараш шерашкахь дегӀаяьлла чӀагӀделла хуьцаденна кхуза долчу дийнан концепцехь лаьцна халкъа духовни культура галарчу заманахь, стадиально-метиканан доакъош этнографически данный тӀаьхьа дуьйцуш декхар автор хьалхашка лаьтта хилар.

Белгалдаьккха догӀа, цуьнан денхарах автор дика лоархӀаваь хилар. Цо тайпанашна формаш (тотемизм, анимизм, маги, кхьираш моргаш) хӀирашна тарьеш белгалйоахаш йола шерра этнографически материал Л. А. Чибирова духхьашха гулъина вӀашагӀтехна хилар. ХӀаьта из материал эррига Кавказ а чулоацаш шерра тохкаш я, лоаллаха дахаче Центральни Кавказа халкъех йола этнографе даннеш юкъе а кхухьаш.

«ХӀирий анимистически динах тешар» яхаш ба хьалхара корта. Цу корта тӀа, цхьаннахьа кхычун тӀа ца еча тайпара, чӀоагӀа теркалъю автора нартовски эпосем хӀирий халкъа фаьлгийн даннеш, анимизма (деррига Ӏалам садоаллаш хилар: сага, хьайбаша, баьцовгӀашта са чудоллар; тайп-тайпарча жинехи йилбазехи тешар) тайп-тайпара стадеш хьалхача масалашца хьа я хьокхаш.

Теркам тӀаозаш я архаически космогенена хетаь раздел. Цу тӀа автора хьахьоях ширача заманахьа маьлхаца, сигаленца, беттаца, седкъашца юкъаенна хӀирий хиниа уйлаш. Цу гӀулакха цо пайда ийцай тайп-тайпарча археологически материалах, календара даннеех. Вай хиларе цхьабола нах анимистически динах тешара бахьанаш а хьагучадоах автора, лаьрхӀа цу гӀулакха атеистически пропаганда леладе ярт ца хилар белгалдоаккх.

ШоаллагӀа корта хьайбай культа хетабаьб. Из хьайоалена моттиг нийса доархӀ цо тотемизм, хӀаьта дегӀаахар — ваьла вахара хьалаш, цар гӀуланхаш хуьлаладарца, белгала аьлча, чарахьал дешт чкъарийн доахаши лийина нах лаьттанхьайбай боахам лелабе боларца дуьз. Автора хьадоьхийт боро, жӀали, ча, сай, уст, на, хьакха, газа, кхьдараш санна долча хьайбай культ лархӀарен лелаярен бахьанаш. Автора хаддаза тохк хьайбах йола сведенеш, археологе, языкознание, антропонимие даннеш, теркам тӀаозаш да индоевропейски дунецара а иштта кавказски халкъашцара а бувзамаш, цудухьа дукха къамаш дахача Къулбаседа Кавказерча наьха деша къаьстта безам боагӀаргболаш да книжка.

ИхоалагӀча корта тӀа анализ ю тайпайн тохкамийн культай. Автора ма дарра дувц кхуврчара цӀи, кхуврча тӀа улла аӀн, чуӀеча цӀенна юкъера бӀоагӀа санна йолча дезале еза лаьрхӀача хӀамаех а, хӀаьта иштта кхертӀой хьисаперча ширача заманахьа текъама аьттув боахаш хиннача хӀамаех а.

БиълагӀча корта тӀа дувц чарахьалиа, доахан лелаларца, чуӀеча фусамца, сай ирахадца, цӀена вахарен гӀулакхийн дукхача кхьича оагӀошна юкъаенна цӀа кхоачаш йола обрядаш. Цу корта доккхагӀдола дакъа автора цӀе арецца лаьхача земех латташ да, цудухьа къаьстта чӀоагӀа безам тӀабодаш а да.

Цу темага — гулъаь материалаш дикен бе-бен хиларга диллача. Къулбаседа Кавказа халкъий этнографена чухьа иза ихьаьнха даьц Л. А. Чибирова книжкага кхоачаргдолаш. Гома чу йоалаю цо ширача заманахьа баьхача хӀирий вай гонахьарча дунеах йола мировоззрени хьахьокхаш йола, диний лерреагӀа йоагӀеш данеш. ГаьнарчӀа заманӀера хьанхухьаш вай ханага кхаьча хӀамаш тахкарца автора вӀаштӀехьдаьккхал халкъа материалаш вахара лардашца айхха юкъаенна йолча гаьнарча замай дин формий дилза сурт оттадъ. Книжка тӀа дукха ди индоевропейски кавказски халкъашцара бувзамаш. Цудухьа, шеко йоацаш, царгара дӀадоладъ хӀирий этически истори Ӏомаде вӀаштӀехьдаларал соагӀа. бӀеш а эзараш а шерашка доаллаза дахаши айхха цхьана социально-культурий бувзамаш долаши хиннача духовни культура дукхха хӀамаш цхьатарра долча халкъий (белгала аьлча, балкхаройи вайнахи) ширача заманахьарча мировоззрене формаш такха а йиш хургъа.

Цул соагӀа, дагахьба деза, халкъ кулаш хӀирий вӀаштӀехетара ларде иллай даим арецца лелача ираноязычни моттел, цул а гаьнагӀча заманахьара, къаьнайнаьхачун геттара кхоачара йола доаман-кавказски компонент. Дуккхал цудухьа сел дукха да хӀирий материальни духовни культура вайнахаларе кӀоарген бокхача лоархӀамен бувзамаш. ЧӀоагӀа хоаьта а деш белгалдаккха дезаш да, оаха рецензи яьнаш долча книжка автор хӀирийн вайнахьех исторически наьхий цхьадола цхьатера хӀамаш Ӏалахмате чӀоагӀа дувзаш теркоеш хилар. (хьалхагӀа издальча шийн дерригача балхашка а санна) боча хеташ дуьц цо уж.

Л. А. Чибирова книжка кӀезига йоалаьяьц хӀирий, гӀалгӀай, нохчий динах тешара обрядаши вӀаши гарген бокъонца цхьатарен хилар хьахьокхаш йола моттигаш. Дн къовкъарахи, тӀоа сагарахи, баьцовгӀаех хетарашца, боро, сай, газа, кхьдола хьайбаш деза лоархӀаш хинна хиларца. ЦӀен кхуврчен кхуврча тӀерча хӀанарен культаца, динах тешара кхыча обрядашца юкъаенна я уж.

В. ВИНОГРАДОВ,
профессор, исторически Ӏилмай доктор.

Н. ВАРАНИЧЕНКО,
Нохч-ГӀалгӀай республикански краеведчески музея воккхагӀвола Ӏилман болхло.

ЭЛЕКТРОМОБИЛАШ СТОЛИЦА НАЬКЪАШКА

МОСКВА. Рижски, Ульяновски, Еревански, Волжски заводаша арахецача автомобилий ларда тӀа хьальча электромобилашта опытни эксплуатаци еш гӀулакхаш деш да № 34 йолча автокомбинате. Из болх бераш экспериментально-производствени электромобильни боахаме (ЭПЭХ) Ӏилман болхлойи водителаш тохкамхойи ба. СССР Миналентротехпромеи Минавтопромеи тохкамий коллективашца цхьана электромобилий ии таке источникаш нийсьеш я из коллектив. ХӀанз бӀаь машин я парке. ШийттлагӀча пятилетие уж 300-нега кхоачаш дуккхагӀа хургйолаш хиларца дувзаденна специализировании комплекс хьалъе лаьрхӀад Москве электромобилашта централизовании гӀулакхаш даран эксплуатаци яра.

СУРТА ТӀА: наьнъа тӀа я электромобиль - маршрутни такси.

Г. ХАМЕЛЬЯНИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

Сийлахь-йоккхача Котален 40 шу дузаш

ДӀАДАХАРАШ ДАГАЛУВЦАШ

Шоаттъа шу гертта ха дӀаяхай... Вохьда. Сийлахь-йоккхача Даймехка тӀема дукхача доакъашхоите диц цӀий. Ӏе а мехкадеш, моссагӀеч шоаш лерадьа деш. Дукхабераш хьа из гӀоатта ахкийсай цига, тӀахоагӀача тӀаьхьенаша шер дийтад къизача моастагӀчунца хиннача тӀемах доле дувца.

Сийлахь - боккха Даймехка тӀема къахьа делош дайнарех кӀезига бац Шалински районо в 1937-ча шера эскаре тӀахьехалехьа шаьлахо Абдулмуслимов Абдурашид вар Шалински бувзама райони узела «Союзпечать» отделене болх беш. Эскаре гӀулакх деш хилар из городе Самаркандe лаьттача кавалерийски полке. 1940-ча шера полковой школа чакхьаьккхар. ВоккхагӀвзтча сержанта чин а долаш цӀаьвера из.

Цул тӀехьагӀа Туркменски ССР Красноводск яхача городе милице органашка белла хьожавир. Дукха ца ялалехьа балха тӀа лакху из.

Сийлахь - боккхача Даймехка тӀом ма хьайнге а фронте вахар. Воронеж хьайоаккхача тӀом беш хилар.

Из къизе тӀом лар йоацаш бисанзар. Аьтта когах дхо чакхбоалаш дозавир из. Тамбов яхача городе военни госпитале хилар, цхьан беттал соагӀа цига дарба даьташ хилар. Цига а шира хоавр еттача йоккхийча тоший, бомбай таташ. Госпитале хиннарех дукхабараш, шоай човнаш йирза еце а, шоаш фронте бохийтилга дехаш бар, царна довра шоай новкъостийна цхьана социалистически. Даьхе лорае. Дийна бисарех цхьаннена а дишлургдац уж унзаре деношт. Боеш латтар Дальхен дикагӀбола къонгаши мехкарийи. Ма хала дар из деррига а ла!

Юха а тӀем тӀа. Госпитале аравальначул тӀехьагӀа Абдулмуслимов кхаьчар город Курска юхха лаьттача танковн корпусе. Юха а дӀадолдир барса тӀемаш. Цига граната герт кхийтта бӀарг баьккхар цун.

Кхаь бетта хилар Курскерча военни госпитале. 1943 шу юкъе кхоачаш строй йоацача даьлъе хьожавир из.

...Ийтта шер йоккхий тоеш, сейшар тӀема унзара Ӏемадаш. Цавийрзар вок кхагӀвола сергеант Абдулмуслимов а. ДӀадоладелар кердь ирза вахар. Колхозе болх бе волавелар фронтовик а. Шурий товарни ферма учетчик-бригадир а волаш. Цул тӀехьагӀа Абдурашидах хилар шоай юртар ча юкххьанцарча школа хьехархо.

1951 шерага кхачача цига болх бир цо. Цул тӀехьагӀа моттигерча бувзама отделене 11 шера начальник хилар. Цига Ӏоаль бӀаьхий балха опыт чакхьаьлар цуна Шалья бувзама районни уале балха воча.

ТӀем тӀа хиннача човнаша цоаш йоага тьахойтар. Бехта бийзар болх. Вахьда, нъахьега Ӏешшахь ветераналӀ ца деш Ӏевадар, цудухьа хьеколла балха вахар.

Абдулмуслимовн дукхаза а вӀашагӀкхетараш хиннад района къахьегамхошца, школай дешархошца. Цо царна дувц тӀема лерача деноех, советски бӀухой дешалах.

ТӀем тӀа нарагӀаьнна дика гӀулакхаш бахьан цунна сенай медалаш, кхьдола совгӀаташ.

Вайна юкъе вахаш а къахьегаш а ва шийна а хьинар а, иштта дегӀа маьневаш а. Даьхе бахьан дӀаенна сиг Абдулмуслимов Абдурашид.

М. ЭПЕНДИЕВ.

СПОРТ

ШАХМАТАШ

МаӀача наха къьорча шахматех йолча Нохч - ГӀалгӀайчен чемпионата кхойтта тур чакхьаьннай, йисараш шаь я. Хьалхе лелаеш ва СССР спорта мастер А. Хант. Яниза йиш йолча иттнех 9.5 очко я цун. ТӀехьаьнхкача, У. Музаевцарча парте а соле цунгахьа йолла за гӀулакх.

ХӀанз цхьатарра, вийна йиш йолча 12,9 очко йолаш бе спорта мастерала кандидаташ И. Гетагаев, Н. Мелкумянц, Р. Яндарбиев. Дика ловзаш дӀаволаденна Гелагаев эшавир Мелкумянца, цхьакха кот ца воаллаи чакхдаьлар Р. Алимовзен В. Мостовцен хинна ловзараш. Цу тайпара чакхдала мегаш да А. Германовцара ГӀехьадаьккха ловзар а.

ДикагӀа ловза вахийнай тӀеххьарча турацка Р. Яндарбиев. Цо эшабир опыт йола Алимови Комарсан.

Спорта мастерала кандидат волча къонача П. Севостьянова 7 очко я яккх йиш йолча иттнех ТӀехьаьнхкача парте а котало къочача шахматистага кхача мегаш я. Цхьабакъда, финише кхаьчача чӀоагӀача спортсме [redacted] везаргва цун.

АЛЬПИНИЗМ

Нохч - ГӀалгӀайчен спорткомитета альпинистий командa дакъа лоацаш хиннай РСФСР ухк шера шоллагӀча чемпионате. Цунна юкъе хиннай спорта мастерала кандидаташ Курочкин Алексей, Смирнов Вячеслав, Ипатиев Владимир, Лукоянко Алексей. Из коллектив тӀаьнний Грузерча 3845 метр лакхача «Масия Чаухи» («Давида ГӀишлоенхочун») лоам тӀа. Маршрут геттара халагӀчарех лиший. Берригачи наьгъа ша ди шӀийад грозненцашта. Эттара хьалха боалаш хиннаб цу лоам тӀа [illegible]

Цу чемпионате грозненцашна шоллагӀа моттиг яьккхай. Цул тӀехьагӀа цу команда, цхьа бутт баьлча, дакъа лаьцад Кавказерча альпинистий 4-ча чемпионата. технически чоалхане вийх бе безаш хиннаб спортсменаш. Хьалха саг ца ваьлача маршрутагӀа а болхаш, Чегема тӀайбаьнна ух. Цига а шоллагӀа моттиг яьккхай.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Кийчон курсашка дӀаяздеш хьчуш уьстаг механикоге Грозненски техникуме. 1984 шера декабре дӀадоладенна занятиш 1985 шера 1 июне хьакхаьхча хургья.

Кийчон курсашка занятеш ергаш хьчуш экзаменаш программашца хьежа вирсий меттахи литературахи, математиках лаьна.

Квалифицированни преподавателашка из занятеш абитуриенташна даь гӀалатеш теркам а деш. Техникумерча кийчон курсашка дешша бахагӀаьрашта хьачукъаре экзаменаш дӀабалалу 1 июне тӀехьагӀа, курсашкара занятеш чакхьаьлча. Техникуме дешаш отта кийчон курсашка доа хьачуц юкъеры, йиш йола юкъера образовании йолаш болц нах а. хӀаьта иштта юкъерча дешара школашкарей профессионально-технически училищашкарей дешархой а.

Деша боагӀараша хьчудала деза лаьхатаи: заявлени, образованех доле документ а школера справка, кийчон курсашка дешар хьалыраь боагӀа нах дӀабаларах дола квитанци.

Мах (19 сом) дӀабала мегаргба муллагӀча почтови отделене гӀоала Госбанка Республиканско конторерча № 14107 йолча расчетни счета тӀа дӀабоаргболаш.

Документаш хьачуяьзу хӀора дийнахь (шоаттех хӀирани денонкара дӀанийникхача) 13 сахьат дальча дение 17 сахьат даладалца № 209 йолча цӀагӀа.

Тха адрес: г. Грозный, Кирова проспект, 8.

Хаттараш долче ухк номерагӀа телефон тоха: 7-58-33, 7-54-74, 7-30-90.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хо».
8.35 — «Дайна сигнал». Художественни фильм. 3-гӀа серм.
10.00 — «Спортлото». 47-гӀа тираж.
10.10 — «Дика товарвш дукхагӀа».
10.40 — «[illegible]» яха Гергтовский телевизионни конкурс. Ереванера передача.
11.20 — В. Маяковский «Владимир Ильич Ленин». Еш РСФСР заслуженни артисте Е. Киндинова.
12.10 — Сийлахь-боккхача Котален 40 шу дузаргa «Котальнарча» яха тӀема дикайна деттагӀий клуб. Советски Прибалтика [illegible]
13.30 — «Дезаш шоаш». Телевизионни журнал.
14.00 — Спортивни передача.
14.45 — «Нерпадараш».
15.00 — «Художникан дола дувзараш» СССР халкъа художникашца С. А. ТюлеевгӀа.
15.30 — «Сег, Йевтта. Алимен».
16.15 — Мультфильмаш.
16.40 — «Нерпадараш».
16.45 — Политически обозреватела Л. А. Вознесенске къамел.
17.15 — Хоккейх йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Химик». 2-гӀа, 3-гӀа периодаш.
18.25 — «Дийнача тӀемай дунен тӀа».
19.30 — Сийлахь - боккхача Котален 40 шу дузаргa. «Заздопад» яха художественни фильм.
21.00 — «Хо».
21.30 — «Кинопанорама».
23.10 — «Нерпадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйранЦара гимнастика.
8.15 — «Мегаш хиа безе боле».
8.30 — «Йиз иза бӀоь тӀаьа кхойтта» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
9.30 — «ӀуйранЦара почта» яха музыкальни передача.
9.50 — «БӀаргагӀар тоха юкъ, юхасаца».
10.20 — Эстонски ССР телевидена программа.
11.30 — «Хьо амайвадаш».
12.20 — «Нохч-ГӀалгӀайчен цӀерахь».
12.30 — «Шоана, дай-нанойн» (гӀалгӀай меттала).
13.00 — Спортивни передача.
13.45 — «ЦӀенача дегa тӀера». Дальневосточни передства морякашца вӀашагӀкхетар.
15.45 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Трактор» — «Спартак». 2-гӀа, 3-гӀа периодаш. Перерыве йолча хана (16.30) — «Дунен халкъашта юкъара обозрени».
17.45 — «Музыкаш музыкантех». Арам Хачатурян — хьекъалхой дагалецамаш.
18.05 — Мультфильм.
18.25 — «Фейруза нана кӀана декъицац?». Йиъаннах дола телевизионни фильм.
19.30 — «Музыкальни киоск».
20.00 — «Бийса дикъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Мегашла».
21.00 — «Хо».
21.35 — Украина искусствой госконцерт концерт.
22.30 — Волейболах йола дунен чемпионат. Францера передача.
23.00 — Хин палах йола европейски чемпионат кубок. ЦСКА (СССР) — «Ладенс» (Шотланди). Финал.

25 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хо».
8.35 — Телевизионни документальни фильмаш.
9.00 — УССР бандуристий Полтавахьлонен заслуженни нахадие выступлени.
9.30 — «Гурган».
10.00 — «Советски Союза гӀулакх ду аш».
11.00 — «Мегашла».
11.40 — «Ӏуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.30 — Советски хьоттфа вӀашагӀкхетараш.
17.30 — «Юрта сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — «Црипонщина». Бахьната дола художественни фильм.
15.05 — «Ленинхача театраца вӀашагӀкхетар» яхача телевизионни фильма премьера.
15.35 — «Нерпадараш».
15.40 — «Путешественникий клуб».
16.40 — «Кхо сурон» яхача мультфильма премьера. 1-гӀа, 2-гӀа, 3-гӀа, 4-гӀа сераш (ЧССР).
17.10 — Центральни телевидена Бриттеонски радион йоккхача симфонически оркестра концерт.
19.00 — «Дунен халкъашта юкъара панорама».
19.45 — «Цо дипломат». Телевизионни художественни фильм. 1-гӀа 2-гӀа серми.
21.00 — «Хо».
21.35 — Футболни обозрени.
22.05 — СССР летчика-космонавта В. И. Волкова дегалоттаме апробаттихах йола дунен халкъашта юкъара къамел.
23.30 — «Нерпадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка с дӀаоттат».
8.30 — «ХьунагӀара гуйре». [illegible] фильм.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Эрсий мотта хьехар».
9.30 — Поэзи. Н. Флеров.
10.05 — И. Балакирев. Хьалхара симфони.
11.00 — «БӀаргахьта гуцдар — тоша хала дар».
12.00 — «Вернуть». Документальни фильм.
12.30 — «Йиннахьанчун слутни».

12.55 — Гафури цӀерагӀча Башкирски академически театра «Йоӏ лочкъар» яхача фильма-спектакля премьера.
15.05 — Тха корреспондентан дуьнц.
15.35 — РСФСР халкъа артиста Ю. Марусина дӀаоала П. И. Чайковский Г. В. Свиридова романсаш.
16.10 — «Йиъмнера Гарин ца бахна аьттув». Художественни фильм. 2-гӀа сери.
17.15 — «Дунен магирхойн».
18.05 — «Питнетта вистн» (гӀалгӀай меттала).
18.35 — Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема тӀа советски халкъо Котало яьнна 40 шу дизарга. Самодеятельни художественни нхолламго республикански телевизионни хьажар.
19.25 — Соавзе спортагӀа йола дунен халкъашта юкъера кхьаш. ГДР-ера передача.
20.00 — «Бийса дикъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Баскетболах йола СССР чемпионат. Кхалнах. «Динамо» (Новосибирск) — ЦСКА.
21.00 — «Хо».
21.35 — «Майора Земана вахаршара 30 моттиг» оалача сераш «Ӏай шунеци» яхача телевизионни художественни фильма премьера (ЧССР).

РАДИО

24 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаттаи (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачей программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачей программа (гӀалгӀай меттала).
8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.10 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).
10.35 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Хьона, Даьха, сантоцах даргӀа» (эрсий меттала).
11.20 — «Критически тӀаьгӀа тӀа». Радиожурнал (нохчий меттала).
12.40 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (нохчий меттала).
13.00 — КПСС ЦК июнски (1983 шера) Пленума решенеш — вахаре! «Политически дешаран формаш методаш» (эрсий меттала).
15.10 — «XX-ча бӀаьшарен оттамаш» яхача цикла передача (эрсий меттала).
16.00 — «Кавказ ӀуйренашЦа» яха радиожурнал (эрсий меттала).
17.15 — «Музыкальни почта» (гӀалгӀай меттала).

УКВ

17.00 — З. Чернышева. «Са къахьдазна перекрестом». Музыкальни радиопостановка.
17.30 — Меттигерча автерий малом.
18.02 — I. Шекбулатовн произведенеш.
18.14 — Сайранара концерт.

25 НОЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъе» газета обзор.
7.30 — Передачей программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачей программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаттаи (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана хьаа йетта хьарааш» (эрсий меттала).
11.20 — «Нохчийн гӀалгӀай музыка историецара» яхача цикла передача (эрсий меттала).
15.15 — Музыка (нохчий меттала).
18.00 — «Школьный глобус» (эрсий меттала).
18.30 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала).
19.00 — «Ихвадна деттагӀа дочаргне» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — ДӀаенх Грузински филармоние камерни оркестр.
18.42 — Халкъа музыка.
19.00 — Малеш, музыкаш, халкъа ашараш.

Хо стоима

Тахан республике гӀоалеи Грозней хувцалуш морхащ а йолаш, йоачаш а йоацаш, Ӏуйрийна цхьайолча моттигашка дохн а доаллац, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегаре температуре республике 3—8, Грозне 4—6 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломиен морхаш йолаш, кӀезиг - дукха йоачан а йолаш, дохн а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегаре температура бийсана 1—6 градус шелали дийнахьа 0—5 градус йоахали йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДӀАХОХЬОШ ДА 1985 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА
Газет язду «Союзпечата» эрригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.
Газет яздара мах:—4 соми 8 кепиги, ах шера—2 соми 4 кепиги.

Республика экранаш тӀа

СИЙРДАЧА БУССА ЦӀИ

ЦУН СЕСАГА МУКӀАРАЛ

УЙЛА ЦА ЕШ БАЬКХА КОГ

КХЕРАМЕ я наьха хирара яьнна цӀи — цо ӀалакДу дийна мел дола хӀама. Къаьстта кхераме я тайге яьнна цӀи. Цудухьа укхаза къаьстта фийла хила беза хьувга хьожаш бола патрулаш, тӀехвьина саьхха хила веза хӀара саг.

Сибитнева Юре романах оттадьча «Сийрдача бусса цӀи» яхача фильма ларде да 1971-ча шера Ерботачен яхача тунгусий поселка гонахьенашка массехк эзар гектар хьу йовгаш нийсденна хӀалам.

...ДуккагӀа ахча данкха лаьрхӀа геологически экспедицеца тунгусаш бахача тайге венавар Конырев Иван. Цудухьа из дукха духьалвалан вар бокъо йоацаш цӀераш йоагаярца гӀор йошаелга шийна мастера Елфимова тӀадиллача. Лотаь цӀи тӀахьожам боацаш йитар бахьан долаш, из геттара гӀоръялар, юрт ягара кхерам тӀа а тоссаш. Иттех саг цӀи йоае воларах хӀама хиланзар. ТӀаккха парте района секретара аларах цӀи йоае оарцагӀбаьлар юрта баха беррига нах. Алхха парте района секретарь ца воллаш нах вӀашагӀтоха ховши хилар а сихен барт-цхьоагӀо йолаши нах духьалъоттар а бахьан долаш вӀаштӀехьдаьлар доккха во юхатоха.

Яьгача хьуй, дукхача шерашка баьца мергӀилг тӀедаргдоацаш кӀалакхниие лаьтта бӀаргадайча, цу гӀулакха ше бехке хиларах сакхеташ, долччa беса аьча, вхь хеташ сатем байна вар Иван. Юххера а цо кхетаду из дага а латташ вахаделла шийна могаргдоацалга — мукӀарал дарца мара кӀалхарвала йиш йоацилга...

«Сийрдача бусса» цӀи» яха картина оттадьд М. Горьки цӀерагӀча киностуде. са мах бе йоташ из хиларо хьагойт из чӀоагӀа низ болаши кӀоарга хьаьгаза долаши саг хилар.

БОВЗАШ волча литовски кино мастерий — сценариста Жалакявичюс Витаутаса, режиссера Грикявичюс Альмантаса керда болх, шеко йоацаш, раьза хиниа тӀаьцаргба дукхача кино хьожарашна, иштта цо дукхача хӀамаи уйла а яйтаргьа царга. «Цун сесага мукӀарал» яхача фильма турпал йолча Иренай 40 шу даьнад. Вахара цхьайола итог е йиш йола ха я из. «Къона волча хаш уйла яц саго вахар алхха цкъа делла хилара. Териалдац из иштта леладе деза, цхьанна а хӀаман уйла ца еш вах из. ТӀаккха, дӀаьхха цхьадола хӀамаш хувца безам отташ нийслу — из вӀаштӀехьдалац. Низ дӀанкхачац!.. Керттера — ше хувца мегац сага. Цхьаволчун вӀаштӀехьдоал юххьанца деза керда вахар хьедоладе. ХӀаьта са — из вӀаштӀехьдалац, юха а дехнейоалаш нийслу, вахар чуловцам боацаш хеталу...».

Уж уйлаш я Иренай сатем бохбераш. Цунна хеттача беса вӀаштӀехьдалац цун вахар. ХӀаьта а бакъдолчох ца кхераш, шийн уйлай, вахара шийна новкъостий вахар кхьаьдаьча эзар сага.

Иренай роль ловзаш я бовзаш йола театра актриса, Литовски ССР халкъа артистка Сталилюнайте Рута. Цун майра — Йонаса — суртсибат хьакхеллад Литовски ССР халкъа артиста Будрайтис Юозаса. Бекрайтиса роль ловзаш ва цӀихезна театрен кинон актер, Москверча драмай комеди театра артист Филатов Леонид.

ИНДЕ фильмаш дукхадезачар хьама йиш хургьа «Уйла ца еш баькха ког» яхача фильмага. Мелодрама формах пайда а эцаш, цӀенхашта моральни дешаш айду дӀаволалуш волча режиссера Шек-хар Канура фильме. Автор гаьна ва наха дидактически хьехамаш дара, хӀаьта а фильма моральни чулоацам кхетош ба: тӀехьален уйла ца еш гаргарча, хьамсарча наха зулам доала, бехке бараша меттел, вӀалла гонахьа доацарашта а тӀазар хула гӀуланхаш нараеӀдувлайта дагӀац.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Мамакаева, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-43-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехкетеххьа секретар — 2-84-88; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленности транспортов — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; хоамий — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Мамакаева, 92. Телефоны: редактора — 2-43-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерси, шоаттен деношка.

СФ00308. «Грозненский рабочий» издательства типографе, Мамакаева, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Мамакаева, 92. Заказ № 4890.